

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Kieli rullalle - Kielellisen kehityksen tukeminen päiväkodin pienryhmätoiminnassa

Orava, Tiia

2013 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Kieli rullalle - Kielellisen kehityksen tukeminen päiväkodin pienryhmätoiminnassa

Tiia Orava
Sosiaali-alan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2013

Orava, Tiia

Kieli rullalle - Lapsen kielellisen kehityksen tukeminen päiväkodin pienryhmätoiminnassa

Vuosi 2013 Sivumäärä 62

Toiminnallisen opinnäytetyön aihe tuli suoraan päiväkodin työntekijöiltä. Tarkoituksena oli liittää kielellistä kehitystä tukevaa toimintaa päiväkodissa tapahtuvaan pienryhmätoimintaan. Opinnäytetyö piti sisällään kuusi erilaista toimintakertaa, jotka tapahtuivat kunnallisessa päiväkodissa Nurmijärvellä.

Opinnäytetyösuunnitelma esiteltiin toukokuussa 2012, tutkimuslupa kunnalta saatiin tammikuussa 2013 ja toiminnalliset osuudet suoritettiin maaliskuussa 2013. Toimintakertojen pitäminen oli intensiivistä ja kaikki kuusi toimintakertaa olivat jaettu kolmelle viikolle. Toimintakerrat koostuivat kädentaidoista, liikunnasta ja satuhetkestä. Lapset olivat iältään 3-6-vuotiaita ja heitä oli pienryhmässä yhteensä seitsemän. Lasten ikäjakauma oli hyvin haasteellinen.

Opinnäytetyön tavoitteina oli, että lasten oppiminen tapahtuu leikin kautta. Työntekijät voivat ottaa käyttöönsä jo valmiiksi kielellisen kehityksen tukemiseen suunnitellun toiminnallisen paketin, jota voi muokata omiin käyttötarkoituksiinsa. Toiminnoissa käytettiin jonkin verran myös PCS-kuvia. Kuvat auttavat lapsia, joilla on vaikeuksia kielellisessä kehityksessä.

Pienryhmän lastentarhanopettaja osallistui mukaan toimintakerroille ja arvioi toimintaa lomakkeen avulla. Opiskelija itse piti omaa oppimispäiväkirjaa, johon kirjasi jokaiselta kerralta havaintoja ja omia ajatuksiaan. Myös lapset saivat antaa toimintakertojen jälkeen palautetta siitä, mikä oli ollut kivaa ja mikä ei ollut niin kivaa. Näiden kolmen arvioinnin ja palautteen kannalta tutkittiin tavoitteiden toteutumista ja havaintojen liittymistä teoriaan.

Opinnäytetyön teoreettisissa lähtökohdissa tarkasteltiin varhaiskasvatusta, 3-6-vuotiaiden lasten kielellistä kehitystä, kielellisiä vaikeuksia, kielellisen kehityksen tukemista ja pienryhmäpedagogiikkaa. Näitä teoreettisia tietoja käytettiin hyväksi toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.

Opinnäytetyö oli haastava, koska suunnittelu ja toimintakerroilla käytettävän materiaalin työstäminen tehtiin yksin. Kirjoitusprosessissa piti huomioida tarkkaan lasten ja työntekijöiden yksityisyys ja jättää kaikki tunnistettavat piirteet opinnäytetyön ulkopuolelle. Opinnäytetyössä tärkeää oli kokeilla uusia asioita ja pohtia, miksi jokin asia epäonnistui.

Asiasanat kielellinen kehitys, päivähoito, kielelliset vaikeudet, pienryhmä, toiminnallisuus

Orava, Tiia

Twist your tongue - Supporting children's language development in day care center's small group sessions

Year	2013	Pages	62
------	------	-------	----

The idea of this functional thesis came from workers of the day care center. The purpose was to support children's language development in small group of day care center. There were six different kinds of activity sessions that took place in municipal day care center in Nurmijärvi.

The plan of the thesis was presented in May 2012, municipality of Nurmijärvi accepted the research permission in January 2013 and the activity sessions were held in March 2013. All six activity sessions took a very intensive three week period. Activity sessions consisted of handi-craft skills, exercise and fairy tales sessions. The small group consisted of seven 3-6-year-old children. The age distribution of the children was very challenging.

The aim was that children would learn language skills by playing and having fun. The employees would get an already planned package that consisted of activity sessions which supported children's language development. The employees can modify activity sessions for their own purpose. PCS-pictures were used a little bit in the activity sessions. Pictures help the children with language disorders.

The kindergarten teacher of the small group participated in the activity sessions and she also evaluated sessions by filling in a form. The student kept her own personal learning diary where she marked her thoughts and observations. Children also gave feedback after the activity sessions. There were conversations with them and they told what was fun and what was not so fun. All these three feedbacks and evaluations were used to assess the aims. Observations were also evaluated based on the theory that was used in this thesis.

The theoretical part of the thesis included early childhood education, language development of 3-6-year-old children, language disorders, supporting language development and small group pedagogy. All this theoretical information was used to plan and carry out the activity sessions.

The making of the thesis was challenging because the activity sessions and the material for them had to be planned and produced from scratch by one person. In the writing process the privacy of the children and the workers had to be considered very carefully. Some of the identifiable features had to be left out from the thesis. It was important to try new methods and consider why something failed.

Keywords language development, day care, language disorders, small group, functionality

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Varhaiskasvatus	7
3	Lapsen kielellinen kehitys 3-6-vuotiailla	8
4	Kielellisen kehityksen vaikeudet	10
4.1	Äänne- ja äänivirheet	10
4.2	Kielellisen kehityksen viivästymät	11
4.3	Motoriset puhehäiriöt	11
4.4	Dysfasia ja mutismi	12
5	Kielellisen kehityksen tukeminen	13
5.1	Päivähoito	14
5.2	Leikki	15
5.3	Kommunikointimenetelmät.....	17
6	Pienryhmäpedagogiikka	18
7	Tavoitteet.....	19
7.1	Tavoitteet lapsiryhmän näkökulmasta.....	20
7.2	Tavoitteet työntekijöiden näkökulmasta	20
7.3	Omat henkilökohtaiset tavoitteet	21
8	Toteutus.....	21
8.1	Toiminnallinen opinnäytetyö.....	22
8.2	Toiminta	22
8.3	Ensimmäinen toimintakerta: Värityskuva	24
8.4	Toinen toimintakerta: Kielijumppa-rata	25
8.5	Kolmas toimintakerta: Kim-leikki ja lorukortit	27
8.6	Neljäs toimintakerta: Laiva on lastattu, Kapteeni käskee ja rentoutus.....	30
8.7	Viides toimintakerta: Haastattelu.....	32
8.8	Kuudes toimintakerta: Satujumppa.....	33
9	Yhteenveto	36
10	Eettisyys.....	41
11	Pohdinta.....	42
	Lähteet	46
	Kuvat	49
	Liitteet.....	50
	Liite 1. Työntekijöille tarkoitettu toiminnallinen paketti	50
	Liite 2. Toimintatuokioiden arviointi-lomake	61
	Liite 3. Lupalappu vanhemmille	62

1 Johdanto

Toiminnallisen opinnäytetyön aihe liittyi lasten kielelliseen kehitykseen ja se tuli suoraan työelämästä ja kasvattajien toiveesta. Aihe oli minusta itsestäni kiinnostava ja koin, että voisin itsekin oppia tästä prosessista uusia asioita kuten esimerkiksi menetelmien käyttöä. Olen myös itse ollut kymmenen vuotta töissä erilaisten lapsiryhmien kanssa ja olen huomannut, kuinka paljon lapsilla on kielellisessä kehityksessä vaikeuksia ja ongelmia.

Jo vastasyntynyt lapsi pyrkii sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Ensin vauva ilmaisee itseään kokonaisvaltaisella ääntelyllä, kiljahduksilla ja itkulla. Pikkuhiljaa mukaan tulee kanonista jolkeltelua ja vuoden iässä lapsi opettelee toistamaan aikuisten käyttämiä sanoja. Ilmaisun tukena lapsi käyttää paljon eleitä, ilmeitä ja osoittelemista. Kahden vuoden iässä lapsi ryhtyy yhdistelemään sanoja toisiinsa, taivuttelee sanoja ja keksii omia sanoja. Koko ajan lapsen sanat monipuolistuvat ja lauseet pitenevät. Noin kolmen vuoden iässä lapsen puhe on suhteellisen ymmärrettävää. Puhe on muuttunut kuvailevaksi, mutta joitakin äännteitä saattaa vielä puuttua tai sanojen taivutuksissa voi tulla virheitä. Suurin piirtein neljävuotias lapsi ilmaisee asioita tarkasti ja hänestä on tullut taitava keskustelija. Lauseet ovat loogisia, monisanaisia ja omia tunteitakin osataan pukea sanoiksi. Esikouluikäinen lapsi kiinnostuu kirjaimista ja saattaa oppiakin lukemaan aikaisin. (Hakamo 2011:13-15.) Kielellinen kehitys on todella nopeampaa ensimmäisinä ikävuosina ja aikuinen pystyy vaikuttamaan positiivisesti omalla tuellaan, esimerkillä ja aktiivisuudellaan lapsen kielelliseen kehitykseen.

Päivähoidolla on merkittävä rooli kielellisessä kehityksessä niille lapsille, jotka ovat päiväkodissa hoidossa. Päiväkodissa voidaan käyttää lasten kanssa leikkejä, jotka tietoisesti tukevat kielellistä kehitystä, mutta toisaalta monet normaaliin arkeen liittyvät toiminnot, tekemiset ja leikit ajavat saman asian. Päiväkodissa lapsi oppii kielellistä tietoisuutta, vuorovaikutustaitoja ja puhetaitoja. Pelkästään satujen lukeminen auttaa lasta keskittymään kuulemaansa, ymmärtämään asioita ja kaiken lisäksi sadut kartuttavat sanavarastoa. Saduttamalla vuorostaan päästään kurkistamaan lapsen omaan ajatusmaailmaan, lapsi pääsee ilmaisemaan itseään omalla tavallaan ja rohkaistuu käyttämään kieltä. Päivittäiset hetket mahdollistavat kahdenkeskeiset keskustelut lapsen kanssa ja lapsi oppii vuorovaikutustaitoja muiden ihmisten kanssa. Lapset rakastavat runoja ja riimejä, koska ne ovat kielenä värikkäämpiä. Runot innostavat lapsia luovaan ajatteluun ja kielenkäyttöön. (Hakamo 2011: 60-63.) Nämä ovat vain muutamia esimerkkejä ja pintaraapaisua päiväkodin merkitykselle lapsen kielellisessä kehityksessä. Monipuolinen tuki mahdollistaa rikkauden käyttää erilaisia menetelmiä hyödyksi kielellisessä tukemisessa ja vahvistamisessa. Pienryhmässä pystytään tarkemmin kartoittamaan lasten tuen tarvetta kielellisessä kehityksessä ja muokkaamaan toimintaa niin, että lapsi hyötyy saamastaan tuesta ja taitojen vahvistamisesta.

Koko opinnäytetyöprosessi alkoi jo vuoden 2012 alussa työstämällä opinnäytetyösuunnitelman, jonka esittelin toukokuussa 2012. Varsinaisia toimintakertoja pääsin pitämään vasta maaliskuussa 2013. Aluksi tarkoituksena oli pitää 9 toimintakertaa yhdelle pienryhmälle, mutta tämä supistuikin 6 kertaan päiväkodin pyynnöstä. Päiväkodin päivittäiset toiminnot ja resurssit vaikuttivat toimintakertojen määrän pienentämiseen. Toimintakerrat suunniteltiin niin, että ne sopivat pienryhmän arkeen ja kielellisen kehityksen tukemista liitettiin kädentaitoihin, liikuntaan ja satuhetkiin.

Tavoitteita opinnäytetyölle asetettiin lasten, työntekijöiden ja omien henkilökohtaisten näkökulmien kautta. Lasten näkökulmasta tavoitteina oli oppia leikin kautta ja vahvistaa jo olevia kielellisiä taitoja sekä kehittää ja opetella uusia taitoja erilaisten menetelmien avulla. Työntekijöiden käyttöön tehtiin valmis paketti (Liite 1), missä oli kirjattuna kaikki 6 toimintakertaa ja kerrottu niiden tavoitteet kielellisen kehityksen näkökulmasta. Omat henkilökohtaiset tavoitteeni liittyivät uusien menetelmien käyttöönottoon ja omien ohjaustaitojeni kehittymiseen. Arviointia tehtiin kolmen eri tahon; lastentarhanopettajan täyttämän arviointilomakkeen (Liite 2), lasten palautteen ja oma oppimispäiväkirjan kautta.

Opinnäytetyö prosessina oli sekä haastavaa että antoisaa. Toisaalta olisin kaivannut paria, jonka kanssa olisi voinut heitellä ideoita, pyöritellä arviointia ja havaintoja eri näkökulmista. Mutta yksin tehdessä sai itse päättää esimerkiksi menetelmistä ja aikatauluista, jotka valikoituivat omien kiinnostuksen kohteiden ja elämäntilanteen mukaan. Itse suhtauduin opinnäytetyöhön liittyviin toimintakertoihin sillä asenteella, että voin kokeilla uusia asioita ja niiden ei tarvitse onnistua täydellisesti. Mielestäni asiat voivat mennä mönkään, mutta kyse onkin siitä, pystynkö itse huomaamaan ne ja muokkaamaan niitä toimivammaksi. Oli hyvää vaihtelua olla välillä kokeileva opiskelija kuin osaava työntekijä.

2 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen ammattilaisten ja vanhempien välinen kasvatuskumppanuus on todella tärkeää, jotta yhteinen kasvatustehtävä onnistuu ja pienten lasten kokonaisvaltaista kehitystä pystytään tukemaan. Varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, jolla tuetaan lapsen kehitystä, kasvua ja oppimista. Tämän takia on tärkeää, että varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on ammatillista osaamista ja tietoisuutta. Varhaiskasvatusta järjestetään erilaisissa palveluissa kuten päiväkodeissa, avoimessa toiminnassa ja perhepäivähoidossa. Näitä palveluja tuottavat kunnat, seurakunnat, erilaiset järjestöt ja yksityiset palveluntuottajat. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 11.)

Asetus lasten päivähoidosta selkiyttää lyhykäisyydessään ryhmien koot suhteessa henkilökuntaan, koska esimerkiksi eri-ikäiset lapset ja erityisen hoidon ja tuen tarpeessa olevat lapset pienentävät ryhmäkokoja. Asetuksesta löytyy myös esimerkiksi kasvatushenkilökunnan kelpoisuusehdot, päiväkotiin liittyvien hakemuksien hakuajat ja perhepäivähoitoa koskevia asetuksia. Päiväkodin aukioloajat kalenterivuoden aikana on järjestettävä paikallisen tarpeen mukaan. (Asetus lasten päivähoidosta 1973.) Päivähoito on pyrittävä järjestämään myös sellaisena vuorokauden aikana, kun sille on tarvetta. Laki lasten päivähoidosta pitää sisällään paljon puhutun ja mielipiteitä herättävän subjektiivisen oikeuden päivähoitoon. Tämä tarkoittaa sitä, että alle kouluikäiset lapset saavat olla päivähoidossa. (Laki lasten päivähoidosta 1973.) Tämä oikeus koskee myös niitä lapsia, joilla vanhemmat ovat kotona tai esimerkiksi toinen vanhemmista on nuoremman sisaruksen kanssa kotona.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Tämä tarkoittaa sitä, että hyvin voivalla lapsella on hyvät kasvun, oppimisen ja kehityksen edellytykset. Jotta lapsi voi hyvin, tulee hänen perustarpeistaan huolehtia, terveyttä edistää ja toimintakykyä vaalia. Olisi ihanteellista jos lapsella olisi elämässä pysyviä ja turvallisia ihmissuhteita. Näiden ihmisten onkin syytä keskittyä lapsen arvostukseen, hyväksymiseen omana itsenään, lapsen kuulemiseen, näkemiseen sekä itsetunnon vahvistamiseen. Jokainen lapsi tulee kohdata tasa-arvoisesti, eikä heitä saa syrjiä esimerkiksi sukupuolen tai kulttuurisen taustan perusteella. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 15.)

Kielellä on iso merkitys varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005:19) mainitaan, että kieli tukee lapsen ajattelutoimintojen kehitystä ja kommunikaation kehitystä merkitysten välittäjänä. Kielen hallinta luo perustat oppimisvalmiuksille. Tämän takia aikuis- ja vertaissuhteet ovat lapsille tärkeitä. Lapset oppivat samalla kulttuurisia ja sosiaalisia tapoja sekä kommunikaatiomalleja. Kielellistä kehitystä tuetaan virikkeellisessä ja toiminnallisessa ympäristössä, jossa lapsi saa havainnoida puhuttua ja kirjoitettua kieltä. Lapsi oppii parhaiten leikin, liikkumisen, tutkimisen ja taiteellisen ilmaisun ja kokemisen kautta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 19-20.)

3 Lapsen kielellinen kehitys 3-6-vuotiailla

Opinnäytetyöhöni osallistuvat lapset olivat iältään 3-6-vuotiaita, joten tässä kohdassa esitellenkin näiden ikäryhmien kielellistä kehitystä. Kielen kehitys on todella tärkeää, koska sen avulla lapset ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa, lapsi pystyy ilmaisemaan itseään ja kielellinen kehitys vaikuttaa myös ajatteluun (Heinämäki 2000: 50-51). Puhe on myös motorinen tapahtuma, sosiaalisen vaikuttamisen väline ja ääni-ilmiö (Hakamo 2011: 22). Päivittäisissä kanssakäymisissä ja muiden kanssa vuorovaikutuksessa olemisesta, lapsi oppii tilanteisiin

sopivaa kieltä. Olisi myös suotavaa, että ennen muiden kielten oppimista, lapsi osaisi omaa äidinkieltään. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009:51.)

3-vuotiaan lapsen puhe alkaa jo olla selkeää ja ymmärrettävää, vaikka sieltä täältä saattaa puuttua kirjaimia. Tämän ikäisellä lapsella puhe ja ajatus eivät kulje samaan tahtiin, joten puhe saattaa olla välillä takeltelevaa. Lapselle onkin hyvä antaa aikaa ja rauhaa puhua ja vastata kysymyksiin. 3-vuotias lapsi osaa kuvata tekemistä, esineitä ja paikkoja ja lasta kiinnostaa sana- ja loruleikit. Sanotaankin, että ensimmäiset kolme vuotta ovat herkkiä kausia kielen oppimisen kannalta, koska silloin opitaan käyttämään omaa äidinkieltä melko hyvin ja virheettömästi. 3-4-vuoden iässä lapset ovat kiinnostuneita kuvittelu- ja roolileikeistä ja 4-vuotiaat lapset nauttivat yksinkertaisista sääntöleikeistä. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009:61, Hakamo 2011: 14-15.) 4-vuotiaasta ylöspäin lapsi oppii luokittelemaan ja sarjoittamaan eli lapsi pystyy laittamaan esineet pienemmästä suurempaan. Myös erilaiset käsitteet alkavat olla selviä. Lapsi tietää, mitä tarkoittaa alla, päällä, takana, vieressä ynnä muut sellaiset käsitteet. Puheessa ääntäminen ja lauserakenteet selventyvät ja kielioppia opitaan. (Heinämäki 2000:21.) Yleensä 5-6-vuotias lapsi hallitsee erilliset lausetyypit pää- ja sivulauseineen. Lapsi osaa käyttää käsky-, kysymys- ja väitelauseita. Tällöin lapsi oppii hallitsemaan myös suomen kielen perussäännöt liittyen sanojen yhdistelyyn ja taivuttamiseen. Mutta taivutuksiin liittyy niin paljon poikkeuksia ja uudelleen muokkausta, joten taivutuksien opettelua tapahtuu myös kouluiässä. (Lyytinen 2003:54; Adenius-Jokivuori 2005:196.)

4-5-vuoden iässä lapsen omatekoiset taivutusmuodot vähentyvät. Tavallisia ääntämisvirheitä ovat s- ja r-virheet ja lapsi oppii vokaalit nopeammin kuin konsonantit. Noin 4-5-vuotias lapsi saattaa osata konsonanttien oikean ääntämyksen. Lapsi kyselee hyvin paljon ja aikuisen tehtävänä onkin vastata kysymyksiin, mikä vuorostaan kartuttaa lapsen sanavarastoa. (Ivanoff, Risku, Kitinoja, Vuori & Palo 2001:62; Lyytinen 2003: 51.) 5-vuotiaana lapsen sanavarasto katkaa noin 2200 sanaa ja 6-vuotiaana noin 14 000 sanaa (Heinämäki 2000: 21; Lyytinen 2003:52). Lähestyessä 6-vuoden ikää lapsi voi oppia kirjoittamaan ja lukemaan. Tässä iässä lapsella on myös edellytykset esimerkiksi kirjainten tuntemukseen ja sanojen nopeaan nimeämiseen. Lapsen sanavarasto ja käsitteet ovat karttuneet tuhansilla uusilla ja sanoja osataan taivuttaa ja ääntää yleiskielen mukaan. Puhe on muuttunut kuvailevaksi, monipuoliseksi ja sitä kautta lapsi pystyy ilmaisemaan itseään paremmin. (Adenius-Jokivuori 2005:197.)

Ennen kouluikää lapsi keksii kuvitteellisia tapahtumia ja lapsi voi kertoa liioiteltuja tarinoita. Ideat voivat syntyä vaikka televisio-ohjelmista. Lapsi saattaa kuitenkin vahvasti kokea, että tapahtumat ovat oikeasti tapahtuneet hänelle. Nämä ovatkin lasta kiinnostavia asioita ja hän kaipaisikin aikuista käsittelemään niitä tapahtumia kanssaan. Aikuinen on se, joka esittää kysymyksiä ja on kiinnostunut. Lapsi joutuu miettimään syy-seuraussuhteita ja käyttämään monipuolista kielellistä ilmaisua. 3-5-vuotiaiden lasten tarinoiden pituus ja yksityiskohtaisuus

lisääntyvät. 3-vuotiailla lapsilla kertomukset ovat hyvin lyhyitä ja ne eivät täytä kertomuskie-
liopin rakenteita. 3-vuotias lapsi kuvailee kertomuksessaan kahta tapahtumaa, yhdistää lau-
seita sidossanoilla (esimerkiksi sitten-sana) ja kertomusten juonellisuus ei ole vielä yhtenäis-
tä. 4-vuotiaiden lasten tarinat vuorostaan hyppivät eli jotkut asiat jäävät mainitsematta ja
tarina etenee vauhdilla, mutta tapahtumat eivät pakolla ole loogisessa järjestyksessä. 5-
vuotias pystyy periaatteessa kertomaan johdonmukaisemman tarinan ja 6-vuotias kertoo jo
hyvin yksityiskohtaisesti esimerkiksi kuka teki ja mitä. (Lyytinen 2003: 58,59, Suvanto & Mäki-
nen 2011: 71-79.)

4 Kielellisen kehityksen vaikeudet

Lapset kehittyvät yksilöllisesti, joten myös kieli kehittyy eri tahtiin. Samanikäisillä lapsilla
kielelliset taidot voivat erota hyvinkin paljon toisistaan. On täysin normaalia, että kielellinen
kehitys etenee erilailla ja eri vauhtiin. Tämä tuokin oman haasteellisuutensa siihen, miten
erotetaan normaalia kehityskulkua hitaasti etenevä ja varsinainen häiriöksi luokiteltu kielelli-
nen viivästymä toisistaan. (Lyytinen 2003: 48.) ”Noin 7 prosentilla suomalaisista lapsista on
jonkintasoinen kielellinen erityisvaikeus. Puheen kehitys viivästyy jopa 19 prosentilla lapsista.
Kielellinen erityisvaikeus on yleisempää pojilla kuin tytöillä.” (Kielellinen erityisvaikeus
2011:2.)

4.1 Äänne- ja äänivirheet

Liian vähäinen ääntely yksivuotiaalla lapsella voi ennakoida kielen kehityksen vaikeuksia. Ään-
teiden tuottaminen on yhteydessä motorisiin taitoihin. Näitä kahta onkin hyvä tarkastella yh-
dessä. (Lyytinen 2003:51.) Lapsella saattaa olla puheäänteiden virheellistä ääntämistä, ään-
teitä voi puuttua tai niitä voidaan korvata. Ääntämisvirheet voivat johtua monistakin syistä ja
vaihtoehtoja on monia. Voi olla elimellistä vikaa, puheen tuottaminen on ontuvaa, lapsi on
oppinut mallin ympäristöstä tai äänneet menevät sekaisin. (Korpinen & Nasretdin 2006:64-66.)
Jo yksikin äännevirhe voi olla niin vakava, että se voi aiheuttaa lapsella hankaluuksia sosiaali-
sissa tilanteissa ja vaikuttaa äidinkielen taitojen oppimiseen. Tällöin lapsi tarvitsee artiku-
lointiterapiaa tai puheterapiaa. (Hakamo 2011:35.)

Pieni lapsi tuottaa ensin vokaaleja, koska ne ovat konsonantteja helpompia. On täysin nor-
maalia, että parin vuoden ikäisellä lapsella on poikkeamia ääntämyksessä. 4-5-vuotias lapsi
vuorostaan hallitsee suhteellisen hyvin konsonanttien oikean ääntämyksen. (Lyytinen
2003:51.) Jos lapsi ei osaa tuottaa tiettyä äännettä, korvaa hän sen toisella äänneellä tai sit-
ten lapsi jättää kokonaan äänneen pois. Mutta on täysin normaalia, että lapsella on vaikeuksia

äänteiden toisiinsa liittämässä. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsi osaa tuottaa äänten sanan keskellä, mutta ei vuorostaan sanan alussa. Myös yksittäiset konsonantit onnistutaan tuottamaan puheessa, mutta konsonanttiyhtymät tuottavat vaikeuksia. (Savinainen-Makkonen & Kunnari 2012:174.)

Puheen kuuleminen antaa valmiuksia äänteiden oppimiseen, joten onkin tärkeää, että lapsi on vuorovaikutuksessa aikuisen kanssa. Tällöin lapsi hahmottaa puheliikkeitä, joista on hyötyä hänen omassa äänteiden tuottamisessaan. (Lyytinen 2003:49-50.) Lasta on hyvä ohjata oikeanlaiseen äänenkäyttöön ja äänihäiriöt johtuvat usein vääränlaisesta äänenkäytöstä. Lapsi huutaessaan rasittaa äänihuuliaan ja kuiskaaminen voi taas johtua lapsen luontaisesta arkuudesta. Aikuinen voi omalla esimerkillään mallintaa lapselle äänenkäyttöä. (Heinämäki 2000:56.) Hyvän äänenkäytön piirteitä ovat, että ääni on vaivaton, luonnollinen, selkeä ja äänessä on voimaa ja syvyyttä (Hakamo 2011:28).

4.2 Kielellisen kehityksen viivästymät

Lapsilla voi olla viivästymiä puheen kehityksessä. Lapsen kielellinen kehitys etenee, mutta hitaampaan tahtiin ja voi sitten jossain vaiheessa nopeutua huomattavasti. Tällaiset lapset tarvitsevat kielellisiä virikkeitä kuten esimerkiksi esineiden ja tekemisien nimeämistä. Tärkeää on, että lapsi kuulee muiden ihmisten puhetta ja saa kokemuksia, jotka tuottavat sanavarastoon uusia sanoja. (Heinämäki 2000:54.) Nopea apu ja reagoiminen ennaltaehkäisevästi saattavat lieventää mahdollisesti tulevia vaikeuksia puheen kannalta. Ei pidä jäädä odottelemaan, että puhe selkiytyy ja lisääntyy ajan mittaan. (Hakamo 2011:17.)

Viivästymässä lapsen puhe muistuttaa pienempien lasten puhetta. Poikkeavassa kielenkehityksessä puhe ei vastaa pienempien lasten puhetta, eikä ylipäätään minkään ikäryhmän puhetta. (Korpilahti 2006:45.) Vähäinen puhe ja minimaalinen oikeiden sanojen käyttö 2-4-vuotiaalla voi merkitä puheenkehityksen viivästymää. On kuitenkin normaalia, että 5-vuotias lapsi ei hallitse yksittäisiä äänteitä täsmällisesti. Nykyään voidaan erilaisilla mittareilla havaita viivästyneen puheen merkkejä. Näitä kielitaitomittareita voidaan käyttää 3-vuotiailla lapsilla, joilla on lähisuvussa lukemisen vaikeutta. (Hakamo 2011: 17.)

4.3 Motoriset puhehäiriöt

Lasten motorisia puhehäiriöitä ovat dyspraksia, dysartria ja puheen sujuvuuden ongelmat. Verbaalinen dyspraksia tarkoittaa sitä, että lapsella on ongelmia tuottaa puheessa tarvittavia tahdonalaisia liikkeitä. Ongelma on siis puhemotoriikassa ja tällöin ei puhuta elimellisestä

viasta. Lapsi puhuu niin sanottua omaa kieltään. Puhe on viiveistä, epäselvää ja katkonaista, koska äänteiden ja tavujen yhdistely tuottaa hankaluuksia. Mutta sitten voi olla niinkin, ettei lapsi puhu ollenkaan. (Savinainen-Makkonen & Kunnari 2012: 197-199.)

Dysartria liittyy puhelihasten häiriöön ja se voi olla joko kehityksellinen tai hankittu. Kehityksellinen dysartria on ennen kahta ikävuotta tullut aivovaurio ja hankittu voi olla esimerkiksi kasvaimesta, traumasta tai tulehduksesta johtuva. Pääasiassa dysartriaa esiintyy CP-vammaisilla. Puhelihasten heikkous ja hitaus aiheuttaa ongelmia puhenopeudessa, hengityksessä ja artikuloinnissa. (Heikkinen & Kunnari 2012: 215-218.)

Puheen sujuvuuden ongelmaan eli änkytykseen vaikuttavat synnynnäiset ja rakenteelliset tekijät sekä myös ympäristötekijät. Änkytykseen liittyy toistuvat puheliikkeet, jotka keskeyttävät puhumisen ja puhe-elinten jähmettyminen. (Savinainen-Makkonen & Kunnari 2012:197.) Sujumattomassa puheessa puheen jatkuvuus ja rytmi häiriintyvät, tavuissa esiintyy toistoa tai venytystä ja kirjaimiin saatetaan lukkiutua. Sujuva puhe vuorostaan on jatkuvaa ja se ei vaadi puhujalta ponnisteluja, puheen nopeus, rytmi ja puheen tuottaminen ovat luonnollista ja helppoa. Sujuva puhe kehittyy lapsen kehityksen mukana. Änkytys alkaa suurin piirtein 2-4-vuoden iässä. On täysin normaalia käyttää niin sanottuja täytesanoja kuten tota ja niinku. Myös lauseiden korjaaminen ja sanan vaihto kuuluvat normaaliin puheeseen. Mutta änkytyksessä tiedetään, mitä halutaan sanoa, mutta puhe ei tule samanlaisena ulos. Puhe tavallaan tarttuu kurkkuun. (Heimo 2012: 226-231.)

4.4 Dysfasia ja mutismi

Dysfasia on kielen kehityksen erityisvaikeus, joka näkyy puheen tuottamisessa, vastaanottamisessa tai molemmissa. Lapsi ei pysty tuottamaan haluamaansa puhetta, mutta ymmärtää, mitä muut hänelle puhuvat. Tai sitten voi olla, että lapsi ei vuorostaan ymmärrä sitä, mitä hänelle sanotaan. Puhe voi puuttua täysin tai sitten se voi olla hyvinkin epäselvää. Lievässä dysfasiassa puheessa voi huomata hieman sanojen etsimistä tai sitten tällaisen lapsen vuorovaiikutustaidot ovat puutteelliset. Tällöin olisi hyvä pitää arkirutiinit samanlaisina, jotta lapsi oppii ymmärtämään sanojen merkityksiä. Apuna voidaan käyttää myös kuvia, joilla lapsi ilmaisee itseään. (Heinämäki 2000: 54-55.) Dysfasiaan saattaa kuulua myös kömpelyyttä, keskittymisvaikeuksia ja hahmotukseen liittyviä ongelmia (Järvinen ym. 2009: 76).

Mutismi voi olla sitä, että lapsella on kyky puhua, mutta hän ei kuitenkaan puhu tai sitten hän puhuu valikoivasti joko tietyille henkilöille tai tietyissä tilanteissa. Mutismi voi liittyä neurologisiin tai psyykkisiin sairauksiin. Tällaista lasta ei niin sanotusti pakoteta puhumaan. Hänelle

puhutaan normaalisti, mutta häneltä ei vaadita vastavuoroista puhetta. Lasta kuitenkin pyritään innostamaan ja kannustamaan puheeseen. (Heinämäki 2000: 55-56.)

5 Kielellisen kehityksen tukeminen

Jos lapsella havaitaan joitain vaikeuksia tai ongelmia kielellisessä kehityksessä, hyötyisi hän muiden käyttämästä selkeästä kielenkäytöstä. Selkeällä puheella annettu malli ohjaa lapsen omaa kielenkäyttöä. Tämä tarkoittaa sitä, ettei lapsen puhetta tarvitse korjailla. Aikuisen on hyvä kuvailla tekemisiään, toimintaa ja asioita. Siitä ei ole haittaa, vaikka samoja asioita toistetaan ja kerrataan monia kertoja. Oikeastaan toistot ja kertaamiset tukevat lapsen muistia. Lasta tulee tukea kielenkäytössä ja kannustaa omatoimisuuteen. Lasta ei pidä katsoa vain yhden vaikeuden kautta, vaan pitää huomioida lapsen kokonaiskehitys. Usein lapsella, jolla on kielellisessä kehityksessä vaikeuksia, on ongelmia myös muistin tai motoriikan kanssa. (Adenius-Jokivuori 2005:200-201.)

Aikuisen rooli on merkittävä tekijä lapsen kielellisessä kehityksessä. Aikuisen tehtävä on olla innostaja, mahdollistaja ja mallintaja. Lapselle tulee selittää uusia asioita ja aikuisen tehtävä on myös katsoa, että lapsi ymmärtää asioita. Aikuinen mahdollistaa monipuoliset ja virikkeelliset ympäristöt, joissa lapsi voi tehdä havaintojaan, kysymyksiään ja oivalluksiaan. Nämä yhteiset kiinnostuksien jakamiset antavat positiivista pohjaa kielen kehityksen tukemiselle. (Hakamo 2011:9.) Aktiiviset vanhemmat laulavat, loruttelevat, riimittelevät ja lukevat satuja lastensa kanssa (Adenius-Jokivuori 2005:203). Nämä toiminnot vaativat vanhemmilta luovuutta ja oma-aloitteisuutta. Jos vanhemmasta tuntuu ahdistavalta laulaa lapselle, koska omat laulutaidot ovat huonot, niin silloin saattaa jättää pois tämän toiminnan. Toisaalta laulun rytmi saattaa olla lapselle innostava elementti käyttäen omaa puhettaan (Adenius-Jokivuori 2005:203).

Lapsi on vuorovaikutuksessa erilaisten ihmisten kanssa. Päivittäin lapsi tapaa sekä aikuisia että lapsia monenlaisissa tilanteissa. Lapsi oppii käyttämään puhettaan tiedonhankinnan ja vuorovaikutuksen välineenä, kun joku toinen ihminen vastaa hänen kysymyksiinsä. Liikkuminen ja toiminta lisäävät lapsen tietoisuutta käsitteistä ja hän oppii sanoittamaan omia tekemisiään. Leikkiessään lapsi mallintaa omia oppimiaan taitojaan esimerkiksi vuorovaikutustilanteista. (Adenius-Jokivuori 2005:201-202.) Jos aikuinen puhuu kohteliaasti ja kunnioittavasti toisille ihmisille lapsen edessä, niin lapsi oppii näitä puhetaitoja. Lapsi saattaa esimerkiksi koti-leikissä puhua vauvanukelle ihan eritavalla kuin leikkikoiralle. Vauvaa saatetaan lohduttaa hellin sanoin ja koiraa vuorostaan komentaa istumaan.

Kielellisen kehityksen tukemisessa olen pääsääntöisesti keskittynyt päivähoidon, leikin ja kommunikointimenetelmien merkitykseen. Päivähoitoon sen takia, koska se on toimintaympäristö, jossa tein opinnäytetyöni. Leikki vuorostaan on lapselle ominainen tapa oppia ja tätä kautta se onkin kantavana voimana opinnäytetyössä. Kommunikointimenetelmistä käytössäni olivat PCS-kuvat, joita hyödynnettiin toimintakerroilla leikkien tukena.

5.1 Päivähoito

Monet lapset ovat päivähoidossa ennen kouluun menoa ja tästä syystä päiväkodeilla ja perhepäivähoitajilla onkin iso rooli lapsen varhaisessa kehityksessä. (Vauras & Annevirta 2003:74.) Rooli korostuu varsinkin jos lapsella on vaikeuksia kielen ymmärtämisessä tai tuottamisessa. Silloin lasta saatetaan ymmärtää väärin tai lapsi itse ymmärtää väärin. Tällaiset lapset tarvitsevat apua sosiaalisissa suhteissa ja päivittäisissä toiminnoissa. (Adenius-Jokivuori 2005:202,203.) Kielellistä kehitystä on hyvä tukea niin sanotusti ennaltaehkäisevästi. Diagnoosi ei ole edellytys siihen, että lapsen kielellistä kehitystä tuetaan ja vahvistetaan. Mutta jos lapsella on diagnoosi, niin silloin hänelle pitää pystyä järjestämään erityistä hoitoa ja kasvatususta. Riippuu paljon tilanteesta, meneekö lapsi erityisryhmään vai tavalliseen päiväkotiryhmään. (Adenius-Jokivuori 2003:308.)

Päivähoidossa on tärkeää aikuisten toimintojen pysyvyys, ennustettavuus ja johdonmukaisuus. Tämän takia päiväkodin arki sujuukin samalla rutiinilla päivästä toiseen. Lapsi tarvitsee myös turvallisia ja luotettavia kiintymyssuhteita itsensä ja päiväkodin henkilökunnan välille. (Lyytinen & Lautamo 2003:208.) Henkilökunnan tulisi olla ammattitaitoista, jotta he tietävät lapsen kehityksen lainalaisuuksista ja kehitysvaiheista. Näistä on hyötyä, kun suunnittelee lapsille toimintaa tai lapsen kehityksessä huomataan jotain poikkeavaa. Lisäksi yleensä henkilökunnan tukena toimii relto (resurssina toimiva erityislastentarhanopettaja), alue-elto (alueerityislastentarhanopettaja), kelto (kiertävä erityislastentarhanopettaja) ja päiväkodin johtaja. (Heinämäki 2004: 57,59.)

Lapsen ajattelua ja taidollista kehitystä voidaan tukea erilaisissa toimintatilanteissa. Normaalissa päiväkotiarjessa askarrellaan, leikitään ja luetaan kirjoja. Tällöin aikuinen selittää, mallintaa ja antaa palautetta lapsille. (Vauras & Annevirta 2003:74.) Lapset pitävät musiikista, laulamista, loruista ja riimeistä, mikä onkin hyvä, koska nämä tukevat lapsen kielellistä kehitystä. Loruja avulla harjoitellaan puhemotoriikkaa, artikulointia ja puheilmiasua. Loruilu ja riimitely ovatkin mukavaa oppimista, jota ei edes miellä oppimiseksi. Hauskojen juttujen avulla lapsi oppii tavallaan ihan itsestään ja sattumalta. Loruissa, riimeissä ja lauluissa korostuu myös rytmi, joka sekä auttaa kielen käytössä että toistollaan helpottaa muistamista. Kirjojen lukeminen ja satujen kertominen ovat myös hyvää harjoitusta. Tosin lapset, joilla on

kielellisiä vaikeuksia, eivät välttämättä jaksu keskittyä kunnolla kuuntelemiseen tai sadun tuottamiseen. Nämä lapset tarvitsevat avukseen toiminnallisuutta. Satujahan voi kertoa vaikka käsinukkejen tai pöytäteatterin avulla. Mutta liikaa toiminnallisuutta ei pidä käyttää, koska lapsen on kuitenkin opittava myös kuuntelemaan satuja. (Adenius-Jokivuori 2005:203.)

Kasvattajien olisi hyvä kiinnittää huomiota omaan kielelliseen ilmaisuunsa ja puhetta tukevien kommunikointikeinojen käyttämiseen (Adenius-Jokivuori 2003:311). Puheen tulee olla selkeää, riittävän hidasta ja sanat täytyy ääntää hyvällä äidinkielellä. Lasta kuunnellaan keskeyttämättä ja lapsen sanomiseen vastataan, jotta lapsi kokee sanomisensa olevan aikuiselle tärkeää. Valitettavan usein saatetaan huutaa huoneen toisesta nurkasta toiseen nurkkaan lapselle, vaikka parempi tapa olisi mennä lapsen luo ja sanoa hyvää äänenkäyttöä käyttäen asia. Aikuisen tehtävä on myös näyttää mallia lapselle, kuinka vastataan asiallisesti ja oikein toisten esittämiin kysymyksiin. (Hakamo 2011:27.) Koskaan ei voi liikaa lorutella tai riimitellä lapsen kanssa. Sitä voi tehdä vaikka lasta pukiessa, koska silloin voi myös nimetä vaatteita, joita lapselle puetaan. Pelkästään lapsen kanssa keskusteleminen ei riitä. Keskusteluun ja vuorovaikutukseen on hyvä liittää mukaan ilmeitä ja eleitä. (Heinämäki 2000: 57.) Lapsen kehumista voi vahvistaa vaikka pienellä hymyllä, joka eleenä ja ilmeenä voimistaa sanottua palautetta.

Päivähoidossa käydään työntekijöiden ja perheiden välillä varhaiskasvatussuunnitelma-keskusteluja (vasu-keskustelu), joissa vaihdetaan tietoja ja havaintoja lapsesta. Varhaiskasvatussuunnitelmaan asetetaan tavoitteita ja yhteisiä sopimuksia lapsen kehityksen tueksi. Varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään tietyin väliajoin. Jos lapsella on jotain erityisen tuen tarvetta, niin hänellä voidaan laatia tuki- ja kuntoutussuunnitelma. (Päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma.) Kuntoutussuunnitelma pitää sisällään arviointia lapsen nykytilanteesta, vahvuuksista ja tuen tarpeesta. Menetelmät, joilla lapsen erityistä tukea tuetaan, ovat konkreettisia ja ne kirjataan kuntoutussuunnitelmaan ylös. Tämän suunnitelman teossa on mukana päiväkodin työntekijöitä, vanhemmat ja esimerkiksi puheterapeutit tai muut kuntouttajat. (Palveluopas perheille internet-sivusto.) Päiväkodeissa voidaan järjestää myös pienryhmiä kuten esimerkiksi KILI-ryhmiä, joiden toiminnan tarkoituksena on tukea lasten kielellistä kehitystä. KILI-sanana on lyhenne kielestä ja liikunnasta ja KILI-materiaali on kehitetty kielihäiriöisille lapsille (Early learning internet-sivusto).

5.2 Leikki

Erilaiset peli- ja leikki-tilanteet ovat luonnollisia oppimistilanteita. Tällöin lapsen oppiminen perustuu leikkiin, joka on hyvin tavanomaista toimintaa lapselle. Lapsi on vuorovaikutuksessa muiden leikkijöiden tai pelaajien kanssa. Lapsi joutuu kommunikoimaan muiden kanssa, jotta

leikki tai peli onnistuu. (Saarela 2003:343.) Leikki sekä heijastaa että edistää lapsen sosiaalisten taitojen kehittymistä. Monesti lapset, joilla on kielellisiä vaikeuksia, ovat lyhytjänteisiä ja toistavat samoja asioita leikkiessään. Aikuisen tehtävä onkin tavallaan ohjata leikkiä, esittää kysymyksiä ja mallintaa leikin teemoja ja toimintaideoita. Lapset kaipaavat omassa leikissään aikuisen rohkaisua ja kannustusta. Lapset, joilla on kielellisiä vaikeuksia, saattavat tarvita aikuisen apua, koska eivät tarkkaan tiedä, mistä leikissä on kyse. Lapsella voi olla vaikeuksia keksiä leikin etenemiseen vaikuttavia käänteitä tai liialliset säännöt hämmentävät lasta. Viisivuotiaina lapset kiinnostuvat muistipeleistä ja lautapeleistä, koska niissä on sääntöjä. Näitä sääntöjä opetellaan myös ulkona tapahtuvissa pihaleikeissä. Jos lapsi ei saa aikuisen tukea, niin hän jää nopeasti leikkiryhmien ulkopuolelle. (Lyytinen & Lautamo 2003:203-204, 207; Adenius-Jokivuori 2005:202.)

Liikkuessaan lapsi oppii käsitteitä sekä laajentaa niiden käyttöä. Toimiessa ja havainnoidessa lapsi käyttää jo oppimiaan taitoja, mutta pyrkii monipuolistamaan niiden käyttöä. Päivähoitossa on aikuisen tehtävä mahdollistaa toimintaa, jossa arkeen kuuluvat oppimistilanteet otetaan huomioon. (Adenius-Jokivuori 2005:202.) Arjessa tapahtuva tukeminen onkin lapselle tärkeää. Tällöin lapselle voidaan asettaa tavoitteita liittyen normaaleihin arkirutiineihin. (Heinämäki 2004: 32,33.) Esimerkiksi puheen kehityksessä lapsen kanssa voidaan yhdessä nimetä päälle puettavia vaatteita ulos lähtiessä.

Nykyään lapsille löytyy loistavaa materiaalia erilaisista peleistä, joilla voidaan tukea lapsen kielellistä kehitystä. Ja kätevä aikuinen pystyy vielä itse keksimään peleille lisäkäyttöä ja muokkaamaan pelien sääntöjä. Aikuiselta vaaditaan arviointikykyä, jotta hän pystyy lapsen kanssa löytämään sellaisen pelin, joka ei ole liian helppo ja jossa on sopivasti haastetta. (Adenius-Jokivuori 2005:204.)

Leikki toimii myös loistavana havainnoin kohteena. Aikuisen valpas silmä huomaa, että lapsi tuo leikkiin jotain, mitä ei välttämättä muulloin ilmaisisi. Lapset, joilla on kielellisiä vaikeuksia, saattavat jättäytyä roolileikeistä pois, koska niissä vaaditaan paljon puhetta. On hyvä seuralla, millaisia leikkejä tietty lapsi leikkii. Voi olla, että lapsi leikkii aina samoja leikkejä, ei pidä ääntä eikä leiki muiden lasten kanssa. (Heinämäki 2000:42,43.) Aina ei riitä, että aikuinen mahdollistaa leikin välineet ja tilat. Varsinkin kielellisiä vaikeuksia omaavat lapset tarvitsevat huomattavasti aikuisen tukea ja apua, jotta heidän leikkiminen ja sitä kautta oppiminen onnistuu. Myös lasten leikkiä seuraamalla saattaa huomata, jos jollain lapsella epäillään olevan kielellisiä vaikeuksia tai esimerkiksi puheen tuottamisen kanssa viivästyä.

5.3 Kommunikointimenetelmät

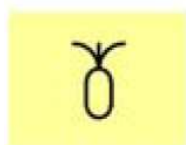
Olisi hyvä, jos henkilökunta osaisi käyttää erilaisia kommunikointimenetelmiä kuten kuvia ja tukiviittomia. Näiden avulla lapsen kommunikointi voidaan mahdollistaa ja lapsen sosiaalisia suhteita vahvistaa. (Heinämäki 2004: 26.) Erilaisten kommunikointimenetelmien ja keinojen tarve riippuu lapsiryhmästä. AAC-ohjaajat saattavat välillä käydä päiväkodissa näyttämässä ihan kädestä pitäen, kuinka erilaisia välineitä käytetään arjessa. Tämä edellyttää sitä, että lapsella on laaja tarve kielellisten vaikeuksien tukemiseen. (Värtö 2013.)

AAC (Augmentative and Alternative Communication) eli puhetta tukeva ja korvaava kommunikointikeino kattaa sisälleen viittomat, kuvat ja kosketeltavat merkit. Lapsi, joka ei sanoilla pysty ilmaisemaan itseään, pyrkii jo luonnostaakin käyttämään jotain muuta menetelmää keinona, jolla saa asiansa ilmaistua. (Ketonen, Palmroth, Röman, Salmi & Poikkeus 2003: 177.) Muita kommunikointikeinoja ovat erilaiset puhelaitteet, kirjaintaulut ja tietokoneavusteiset kommunikointiohjelmat kommunikoinnin tueksi (Värtö 2013).

Tukiviittomia käytetään puheen lisäksi, jolloin tärkeimmät ja oleellisimmat asiat viitotaan eli puheen ymmärtämistä vahvistetaan. Yleensä aikuinen käyttää tukiviittomien kanssa hyvin selkeää ilmaisua. Turhat sanat jäävät pois ja lauseet pysyvät yksinkertaisina. (Tolvanen 2006: 110.) Viittomia käytettäessä on huolehdittava katsekontaktista ja asioiden kiireettömästä esittämisestä (Järvinen ym. 2009: 79). Viitotussa puheessa vuorostaan puhe tulee samaan aikaan kuin viitto ja sanajärjestys on sama. Viitottu puhe on eri asia kuin viittomakieli, joka on ihan oma kieli ja lauserakenteet ovat erilaisia. (Värtö 2013.) Viittomia saatetaan käyttää niukasti, koska ajatellaan, että lapsi ei opi puhumaan jos hänellä on mahdollisuus kommunikoida viittomien avulla. Yleensä lapsi saa rohkaisua puhumiseensa, kun hänelle on löydetty viestintäkanava muiden ihmisten kanssa. Saattaa jopa käydä niinkin, että puhe pikkuhiljaa syrjäyttää alussa käytetyt viittomat. (Adenius-Jokivuori 2005:206.)

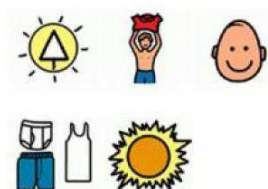
Kuvien avulla lapsi oppii näyttämään, mitä hän haluaa, tekemään valintoja ja ylipäätään ilmaisemaan itseään. Kuvat voivat olla esimerkiksi valokuvia, PCS-kuvia (Picture Communication Symbols), picto-kuvia tai bliss-symboleja. Kuvista voidaan tehdä lapsella oma kommunikointitaulu, jossa on erilaisia kuvia. Niitä näyttämällä lapsi pystyy kommunikoimaan muiden ihmisten kanssa. Kuvien täytyy olla sellaisia, että lapsi tietää kuvien merkityksen, jotta hän pystyy niitä käyttämään. (Tolvanen 2006: 111.) Kommunikointikansio rakennetaan lapselle, kun puheterapeutti kokee sen olevan tarpeellinen. Kommunikointikansio pystyy kokonaisuun lauseisiin ja silloin sitä pidetään korvaavana menetelmänä. Ylipäätään yksittäisten kuvien käyttö on helppoa ja päiväkodin henkilökunta pystyy niitä käyttämään itsenäisesti. Pitää muistaa, että sana sanotaan samaan aikaan kuin kuvaa osoitetaan. Kuvan kuuluu myös näkyä

selvästi, joten sormella ei kannata tökkiä suoraan kuvan päälle. Yleisemmin päiväkodeissa on käytössä PCS-kuvat. (Värtö 2013.)

ananas

Kuva 1: Bliss-symboli (Papunet-internetsivusto 2013).

Kuva 2: PCS-kuvat (Papunet-internetsivusto 2013)

Kuva 3: Picto-kuva (Papunet-internetsivusto 2013)

6 Pienryhmäpedagogiikka

Nykyisin päivähoidossa ryhmiä muokataan erilaisiksi kuten esimerkiksi pienryhmiksi, kevenneiksi ryhmiksi tai yksilöllisesti muodostettaviksi ryhmiksi (Heinämäki 2004: 59-60). Pienryhmät mahdollistavat lapsen havainnoin ja arvioinnin paremmin kuin suuret ryhmät. Näin pystytään ottamaan lapsen yksilöllisyys ja tarpeet selkeämmin huomioon. (Heikka, Hujala, Turja & Fonsén 2011:55.) Toisaalta pystytään myös suunnittelussa ottamaan huomioon pienryhmän oma oppimisprosessi ja ohjailemaan sitä haluttuun suuntaan. Suunnitteluun osallistuu koko ryhmän henkilökunta. Tällöin tiedetään, mitä jokaisessa pienryhmässä tulee tapahtumaan. (Mikkola & Nivalainen 2010: 34,36.) Suunnittelussa otetaan huomioon pienryhmistä saadut arviointitiedot. Arviointi onkin iso osa pienryhmätoiminnan ohjaamista ja suunnittelua. (Heikka, Hujala, Turja & Fonsén 2011: 55.) Päiväkoti, jossa tein opinnäytetyöni, on käytössä pienryhmät.

Pienryhmäpedagogiikassa avainasemassa on lapsen aito kohtaaminen. On tärkeää, että lapsi tulee huomatuksi ja kuulluksi. Pienryhmässä lapsi oppii vuorovaikutustaitojaan, jota kautta hän oppii tunnistamaan omia tekojaan ja niiden vaikutuksia. Varsinkin jos pienryhmä pysyy samana koko toimintavuoden, niin lapset oppivat tuntemaan oman ryhmänsä lapsia paremmin. Mutta ystävyysuhteita syntyy myös muiden pienryhmien lasten kanssa. Pysyvässä pienryhmässä aikuinen oppii tuntemaan lapsia paremmin ja pystyykin tämän avulla suunnittelemaan toimintaa juuri niille lapsille sopiviksi. (Mikkola & Nivalainen 2010:33-34.) Aikuinen pystyy ottamaan huomioon toiminnan suunnittelussa lapset, joilla on kielellisiä vaikeuksia. Hän pystyy sekä tukemaan että havainnoimaan lapsen kielellistä kehitystä. Suurryhmässä saattaisi käydä niin, että tukea tarvitseva lapsi niin sanotusti hukkuu massaan vaikeuksineen. Mutta

täysin jokaisen lapsen yksilölliseen ohjaukseen eivät päiväkodin henkilökunnan resurssit riitä. Tämän takia lasten on opittava olemaan jäsenenä isommissa ja pienemmissä ryhmissä.

Muutaman lapsen pienryhmät soveltuvat hyvin kuntoutusmenetelmäksi. Ryhmässä voi olla mukana ikätasoisesti puhuvia ja leikkiviä lapsia, jotka tarjoavat mallin esimerkiksi lapsille, joilla on kielellisen kehityksen vaikeuksia. (Lyytinen & Lautamo 2003:213.) Muut lapset saattavat korjata virheellisiä sanoja tai täydentää puutteellisia lauseita. Mutta tästä ei ole haittaa, päinvastoin se kehittää kaikkien osapuolten kielellistä kehitystä. (Lyytinen 2003:64.) Tämä olikin kantavana teemana opinnäytetyössäni. Lapset ryhmänä tukevat toistensa kielellistä kehitystä ja oppimista omien taitojensa puitteissa.

Pienryhmä toimii omalla tavallaan vertaisryhmänä lapsille. He oppivat toisiltaan mallin avulla ja toisaalta he myös vertailevat omia taitojaan toisten taitoihin. Lapset oppivat arvostamaan muita ja ottamaan toinen toisiaan huomioon. Lapsi niin sanotusti joutuu olemaan kontaktissa muiden kanssa, joka onkin optimaalista vertaissuhteita luodessa. Pienryhmässä lapsen kokemukset aktiivisuudesta ja osallisuudesta ovat positiivisempia kuin suurryhmässä. (Alijoki & Pihlaja 2011: 269-270.)

Pienryhmätoiminta on tärkeää, koska isossa ryhmässä ollessaan lapsen vuorovaikutussuhteiden määrä on erittäin suuri. Jos lasta haluaa aidosti kuunnella ja huomioda, niin hänen kanssaan täytyy käydä keskusteluja ja kysellä päivittäin kuulumisia. Kun vuorovaikutussuhteiden määrä on pienempi, niin silloin lapsi kokee ja tuntee tulevansa kuulluksi ja ymmärretyksi. Erilaisia lapsia voidaan rohkaista ja ohjata vuorovaikutustilanteissa, riippuen lasten luonteista ja kielellisistä taidoista. Kasvattajat huomioivat oman kielellisen mallinsa merkityksen lasten kanssa toimimisessa ja pystyvät havainnoimalla edesauttamaan lapsen kielellistä oppimista. (Päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma.)

7 Tavoitteet

Opinnäytetyölle asettamani tavoitteet pyrin ottamaan huomioon kolmesta eri näkökulmasta. Tavoitteet olivat asetettu lapsiryhmän, työntekijöiden ja omien henkilökohtaisten tavoitteiden näkökulmasta. Tavoitteiden tuli olla realistisia, saavutettavissa olevia ja selkeitä. Liian kunnianhimoiset tavoitteet tuli unohtaa ja piti osata laatia tavoitteet opinnäytetyön laajuuden mukaan. Kun tavoitteet olivat oikeanlaiset, niin niitä oli helpompi arvioida ja havainnoida. Jokaiselle toimintakerralle oli omat tavoitteensa liittyen kielellisen kehityksen tukemiseen.

7.1 Tavoitteet lapsiryhmän näkökulmasta

- Oppiminen ja tukeminen tapahtuvat leikin kautta
- Lapset saavat toisiltaan tukea ja mallia

Tarkoitus oli tukea ja vahvistaa jo valmiina olevia kielellisiä taitoja tai kehittää uusia taitoja. Vaikka toiminnassa otin huomioon lasten yksilölliset tarpeet, niin se tulee esille ennemminkin siinä, kuinka voin auttaa ja tukea lasta, joka ei osaa jotain asiaa tai kuinka voin haastaa lasta, joka jo osaa tehdä jonkin asian. Missään lapsiryhmissä kaikkien lasten kehitystasot eivät ole samalla tasolla ja sen takia kasvattajan tehtävä onkin kyetä muokkaamaan toimintaa eikä mennä orjallisesti oman suunnitelmiansa mukaan.

Tavoitteenani oli tehdä oppimisesta hauskaa ja sen tuli tapahtua huomaamatta leikin kautta, joka on lapselle ominainen tapa oppia. Menetelminä käytettävät toiminnallisuus ja leikki yhdistettiin pienryhmän normaaliin arkeen ja siinä tapahtuviin toimintoihin. Toivoin myös, että lapset voisivat auttaa ja tukea toisiaan toimintakerroilla mallintamalla ja näyttämällä esimerkkiä. Myös minulta itseltä vaadittiin innokasta asennetta, jotta lapset voitaisiin saada osallistumaan mukaan toimintaan ja tätä kautta he voisivat saada onnistumisen kokemuksia.

7.2 Tavoitteet työntekijöiden näkökulmasta

- Kirjallinen paketti, jossa kuvattuna kuusi toimintakertaa kielellisen kehityksen tukemiseksi toiminnallisilla menetelmin

Minulla oli oikeastaan vain yksi tavoite ajatellen muita työntekijöitä ja kasvattajia. Halusin luoda kirjallisen paketin (Liite 1), jossa oli kerrottuna kaikki, mitä olin pienryhmän kanssa tehnyt, suunnitellut ja millaisia apuvälineitä olin käyttänyt. Tällöin työntekijä pystyy ottamaan suoraan tai muokkaillen omaan toimintaansa intensiivisen kielellisen kehityksen tukemisen toimintapaketin.

Kirjallisen paketin (Liite 1) sisältöä voi muokata, sieltä voi ottaa vinkkejä tai käyttää mainittua lähdeaineistoa tiedon etsimiseen. Pyrin siihen, että käyttämäni materiaalit olivat helposti saatavilla tai ne pystyisi itse tekemään. Valmiita PCS-kuvia ei tarvitse olla, vaan ne voi tehdä itse leikkaamalla kuvia lehdistä. Toivonkin, että työntekijät rohkaistuisivat käyttämään kuvia enemmän työssään, koska niiden käyttö voi tukea monen lapsen kielellistä ymmärrystä ja kehitystä. Työntekijän arvioinnissa kysynkin, voisiko hän itse käyttää työssään toimintakerralla käytettyjä menetelmiä.

7.3 Omat henkilökohtaiset tavoitteet

- Menetelmien käyttäminen ja ottaminen osaksi omaa työtä (PCS-kuvat)
- Ohjaustaitojen kehittyminen
- Oppiminen ja tiedon lisääminen

Omat henkilökohtaiset tavoitteeni opinnäytetyölle olivat uusien menetelmien käyttäminen ja niiden ottaminen osaksi omaa työtäni päiväkodin arjessa. Itse en ole juurikaan käyttänyt työssäni esimerkiksi PCS-kuvia ja niiden käytössä kaipasinkin kokemusta. AAC-ohjaaja opasti minua, kuinka kuvia olisi hyvä näyttää lapsille, jotta kuvaa pystytään käyttämään mahdollisimman hyvin hyväksi. Monesti olen nähnyt päiväkotien seinillä PCS-kuvia, mutta niiden käyttö on ollut olematonta. Itse halusin ottaa kuvat käyttöön, koska joku lapsi voi hyötyä siitä, että puhetta yhdistetään kuvan kanssa.

Tavoitteenani oli myös omien ohjaustaitojen kehittyminen liittyen kielelliseen kehitykseen. Tarkoituksella suunnittelin toimintakerrat niin, että ne sisälsivät vain kielelliseen kehitykseen liittyviä tehtäviä. Kielellinen kehitys pitää sisällään kuitenkin monia eri asioita kuten esimerkiksi äänenkäyttöä, suun motoriikkaa, riittelyä, ohjeiden ymmärtämistä ja sanojen tuottamista. Tämä vaati hyvin paljon minulta itseltäni sitä, että testasin kaikki toiminnat ja omak-suin ne, jotta sitten pienryhmän kanssa osasin luontevasti toimia ja ohjeistaa. Minun piti itse askarrella materiaali valmiiksi ja opetella sen käyttöä.

Lisäksi henkilökohtaisena tavoitteenani oli oppiminen ja tiedon lisääminen kielellisestä kehityksestä. Kun näistä lainalaisuuksista tietää enemmän, niin minun on helpompi tulevaisuudessa suunnitella lapsille toimintaa, joka tukee heidän kielellistä kehitystään. Toisaalta voin myös huomata, jos jollain lapsella on ongelmia tai viivästyä kielellisessä kehityksessä. Itsensä kehittäminen ja omien tietojensa lisääminen ovat aina hyödyksi ja arvokasta ajatellen tulevaa työelämää.

8 Toteutus

Toiminnallisen opinnäytetyön kohdalla oli otettava huomioon, että siinä pitää voida yhdistää konkreettisesti teoriaa käytäntöön (Vilkkä & Airaksinen 2003:5). Tämän otin huomioon toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa opinnäytetyöprosessin aikana. Opinnäytetyösuunnitelmassa keskityin enemmän teoriaan, jonka jälkeen suunnittelin vasta toimintakerrat.

8.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Hyvä opinnäytetyöaihe on sellainen, että siinä yhdistyvät koulutuksesta saadut tiedot, työelämälähtöisyys ja omat kiinnostuksen kohteet. Työelämästä saatu aihe tulee sen hetkisestä tarpeesta. (Vilka & Airaksinen 2003:16-17.) Tämän takia opinnäytetyöaihe on aina pinnalla oleva asia tai sen hetkiseen tilanteeseen tarvitaan muutosta. Tosin työelämästä tulleesta aiheesta voi kasvaa liian laaja ja silloin se ei vastaa koulutusohjelman mukaisia opintoviikkoja. Tavoitteet, joita työelämä asettaa, voivat olla liian mahtipontisia ja pitkäaikaisia. Tällöin opiskelijan täytyy miettiä omia voimavarojaan, elämäntilannetta ja resursseja. Harmi, että joskus opiskelija joutuu uhrautumaan ja tekemään laajempaa työtä ihan vain saadakseen jalkaa oven väliin ajatellen työelämää. (Vilka & Airaksinen 2003:18.)

Opinnäytetyön kirjoitusprosessissa täytyy muistaa tavoitteet, teoreettiset lähtökohdat, rajaukset ja menetelmien valinnat. Kirjoitusprosessi tukee myös omaa oppimistasi, joten valmiin työn luotettavuutta ja omaa onnistumista on havainnoitava kriittisesti. (Vilka & Airaksinen 2003:68-69). Opiskelijan täytyy muistaa, mitä hän voi kirjoittaa ja miten, koska monesti työelämä vaatii, että opinnäytetyössä esiintyvät henkilöt ovat anonyymeja. Opiskelijan on annettava opinnäytetyön lukijalle kuva, että teksti on ammatillista, totuudellista ja vastaa sekä opiskelijan että työelämän toiveita (Vilka & Airaksinen 2003:81). Kirjoittamisessa saa olla eri mieltä ja samaa mieltä lähdeaineiston kanssa. Samasta aiheesta voi löytyä hyvinkin erilaista tietoa ja tutkimuksia. (Hakala 1998:103.)

Toiminnallisesta opinnäytetyössä teoreettisia lähtökohtia nivotaan yhteen käytännön kanssa (Vilka & Airaksinen 2003:5). Esimerkiksi päiväkodissa pelkkä teoriaan perustuva tieto ei riitä, vaan se teoria pitää osata käyttää hyväksi käytännössä. Voi olla aivan loistava lastentarhanopettaja, jolla löytyy monenlaista koulutustaustaa ja paljon teorian tietoa. Mutta hän ei välttämättä omaa hyviä ohjaustaitoja tai hän ei osaa liittää teoriaa yhteen itse toiminnan kanssa. Oikeastaan tämä oli tärkein syy, miksi tästä opinnäytetyöstä tuli toiminnallinen ja miksi se tuki eniten minun omaa ammatillista kasvuani.

8.2 Toiminta

Hain Nurmijärven kunnalta tutkimuslupaa vuoden 2012 lopussa ja sain sen todella nopeasti vuoden 2013 alussa. Tämän jälkeen sovin tapaamisen päiväkodin lastentarhanopettajan kanssa. Hänen pienryhmänsä oli minun suunnittelemani toimintakertojen kohteena. Tapaamisessa tuli kuitenkin ilmi, että toimintakertojen määrästä pitäisi hieman supistaa. Alkujaan entinen opinnäytetyöni arvioiva opettaja oli päättänyt, että toimintakertoja pitäisi olla yhdeksän. Olinkin alustavasti suunnitellut nämä kaikki yhdeksän toimintakertaa, mutta valitettavasti

päiväkodin päivittäiset toiminnot ja resurssit mahdollistivat vain kuusi toimintakertaa. Minusta oli tärkeää ottaa huomioon päiväkodin toiveet ja pyrkiä siihen, että minun toiminnallinen opinnäytetyöni ei ole heille rasite. Opinnäytetyöni suunnitelmassakin mainitsin, että aion kunnioittaa päiväkodin normaalia arkea sekä mennä työntekijöiden ja lasten ehdoilla.

Löysimme lastentarhanopettajan kanssa sopivat päivät ja ajat, milloin tulisin hänen pienryhmälleen vetämään kielelliseen kehitykseen liittyviä toimintoja. Oli todella positiivista, että lastentarhanopettaja oli aktiivisesti ja innokkaasti mukana prosessissa. Lähetin lastentarhanopettajalle sähköpostilla rungon toimintakertojen sisällöistä ja hänelle suunnatusta arviointilomakkeesta (Liite 2). Arvioinnissa käytin hyväkseni itse pitämäni oppimispäiväkirjaa, lastentarhanopettajan täyttämää arviointilomaketta (Liite 2) ja lapsilta kysyttyä palautetta. Oppimispäiväkirjassa reflektoin omia ajatuksiani ja omaa toimintaani. Lastentarhanopettaja vuorostaan saa sivusta tarkastella rauhassa sekä minun että lasten toimintaa ja osallistumista. Lapsien kanssa käyty yhteinen keskustelu ja mielipiteen kuuleminen tukevat lapsen ajatusta omasta vaikutusvallastaan (Turja 2004:17). Luotan siihen, että lapset antavat palautetta rehellisesti ja juuri sen hetkisen tuntemuksen mukaan. Minun oli tarkoitus aluksi videokuvaa toimintatuokioita, mutta valitettavasti tämä idea jäi välineongelman takia. Luotin kuitenkin siihen, että saan kolmelta eri taholta arviointia ja palautetta; itseltäni, lastentarhanopettajalta ja kohderyhmäni lapsilta. Kävin haastattelemassa 25.2.2013 AAC-ohjaaja Olja Värtöä liittyen opinnäytetyöni teoriaosuuteen. Samalla sain häneltä opastusta PCS-kuvien käyttöön että tietoa kommunikointikeinoista.

Ennen kuin pystyin toimintaa aloittamaan, niin tarkastutin tekemäni vanhemmille suunnatun lupalapun lasten osallistumisesta opinnäytetyöhön (Liite 3) varhaiskasvatuspäälliköllä, päiväkodin esimiehellä, lastentarhanopettajalla ja opinnäytetyöni arvioivalla opettajalla. Jokainen sai tarkistaa, oliko siinä tarvittavat tiedot ja kaikki saivat vielä muistutuksen siitä, että toimintakerrat olivat alkamaisillaan. Lupalaput (Liite 3) saatiin jakoon perjantaina 1.3.2013 ja niiden palautus oli sitten viikon päästä perjantaina 8.3.2013. Kävin hakemassa päiväkodista maanantaina 11.3.2013 lupalappuja, mutta silloin puuttui vielä yksi lappu. Lastentarhanopettaja lupasi päivän päätteeksi kysyä näiltä vanhemmilta, saisiko lapsi osallistua opinnäytetyöhön. Seuraavana päivänä kuulinkin, että kaikki pienryhmän lapset saivat osallistua minun toimintatuokioihini. Ensimmäiset toimintatuokiot alkoivat keskiviikkona 13.3.2013. Olimme jo aikaisemmin sopineet lastentarhanopettajan kanssa, että seuraavat kolme viikkoa tulisin aina keskiviikkoisin ja torstaisin pitämään yhteensä kuusi toimintakertaa pienryhmän lapsille. Viimeinen toimintakerta oli torstaina 28.3.2013.

8.3 Ensimmäinen toimintakerta: Värityskuva

Ensimmäisellä toimintakerralla (Liite 1) väritimme lasten kanssa yhden värityskuvan. Värityskuvassa oli koira, joka söi tennareita ja takana oli traktori. Aluksi esittelin vielä itseni lapsille, jotka muistelivat nimeni olevan Pirjo. Onneksi tuli tämäkin korjattua ennen kuin aloitimme työt. Ensimmäisen toimintakerran tavoitteina oli kuullun ymmärtäminen ja ohjeiden vastaanotto.

Lapset istuivat omilla paikoillaan ja katsoimme yhdessä kuvat läpi, että mitä tarvitsisimme tehtävää varten. Kuvina minulla oli alusta, kynä ja viisi väriä. Lapset saivat itse hakea itselleen alustan ja viisi tietyn väristä värikynää; sininen, punainen, keltainen, vihreä ja ruskea. Kun kaikilla oli värit ja alustat, niin jaoin lapsille värityskuvat. Katsoimme hieman yhdessä, mitä värityskuvassa on. Tämän jälkeen jokainen lapsi sai nostaa värin pussista ja sillä värillä väritettiin tietty asia, kuten esimerkiksi traktorin rengas. Kun jokainen lapsi oli saanut nostaa värin, niin värityskuva oli valmis ja keräsin ne itselleni talteen. Lapset veivät tavarat paikoilleen ja sitten lähdimme ulos.

Aluksi minulla oli tarkoitus itse näyttää värit, joilla olisimme tietyt asiat värittäneet. Mutta päätinkin sitten ottaa lapset mukaan ja pyysin heitä nostamaan värit. Näin tulin huomioineeksi jokaisen lapsen. Muuten kaikki meni niin kuin olin alun perin suunnitellut.

Ainoastaan yksi lapsi ei halunnut osallistua, joten hän sai mennä tekemään muita hommia. Lapsia osallistui siis kaiken kaikkiaan kuusi kappaletta. Heidän ikänsä ovat välillä hieman alle kolmesta vuodesta päälle kuuteen vuoteen. Olin ajatellut, että tehtävä on helppo ja nopea. Mutta aikaa kului värittäessä kepeästi puoli tuntia ja tehtävä oli yllättävän haasteellinen. Lasten oli vaikea löytää viisi värikynää, vaikka minulla oli koko ajan värit esillä kartongin palasina. Autoin toki lapsia, jotta kaikki saivat värit ja pystyimme aloittamaan. Ehkä olisi pitänyt aloittaa ihan vaikka vain kolmella värillä.

Vihdoin kun kaikilla oli oikeat värit, niin pääsimme aloittamaan värittämisen. Osalle oli haastetta siinä, että piti tietyllä värillä värittää tietty osa. Kynä saattoi lähteä vihtomaan hieman omille reiteilleen. Koetin koko ajan muistuttaa, mitä piti värittää ja millä värillä. Osa teki taas hyvin tarkkaa työtä ja heiltä kului aikaa värittämiseen. Valitettavasti jouduin heitä hieman hoputtamaan, jotta muilla ei kävisi aika liian pitkäksi. Tarkoitus oli kuitenkin edetä samaan tahtiin. Jos aikaa olisi ollut, niin olisi voinut eriyttää lapsia ja tehdä tehtävän vieläkin pienemmällä porukalla. Lapset ymmärsivät ohjeistuksen, mutta olivat todella innokkaita tekemään ja ehkä se innokkuus pisti värittämään omia juttuja.

Lasten iän puolesta ei voi tehdä yleistyksiä siitä, mitä heidän pitäisi jo osata. Tässäkin taas huomattiin se yksilöllisyys. Olin ajatellut, että tehtävä on helppo. Itsellekin oli yllätys, kuinka haastava se loppujen lopuksi oli. Kuitenkin minulla on jo monta vuotta kokemusta tältä alalta ja tiedän paljon lasten kehityksestä. Lastentarhanopettajakin teki hyviä ja uusia huomioita pienryhmän lapsista. Vaikka olisin käynyt enemmänkin tutustumassa lapsiin, niin silti voi tulla yllätyksiä lasten ikätasosta ja taidoista. Lapset suoriutuivat hyvin ja värityksistä tuli mahtavia. Tämän tuokion tarkoituksena oli tehtävän ymmärtäminen ja ohjeiden mukaan toimiminen. Tämä toteutui mielestäni toivotulla tavalla ja antoi sekä minulle että lastentarhanopettajalle uutta tietoa näistä lapsista.

Lastentarhaopettajan mielestä lapset olivat innokkaita ja tuokiosta tuli hyvin selville lapsen taidot. Hän sai itse myös laitettua ylös omia huomioita lapsista ja heidän vielä harjoitusta vaativista taidoistaan. Hän piti haasteena pienryhmän ikäjakaumaa, jonka myös itse koin haasteellisena. Hänen mielestään lapset pitivät tuokiota mieluisana. Näin myös lapset vastasivat, kun heiltä kysyin.

Toiminta oli pienryhmälle sopivaa, mutta ei täysin ikätason mukaista. Tämä johtui juurikin siitä laajasta ikäjakaumasta. Hyviä välineitä olivat väri-kortit, joita käytin. Harmi vain, että se lapsi kenelle ne kuvat ja värit olisivat olleet hyödyllisiä ja tukevia, niin ei ymmärtänyt niiden merkitystä. Kuvat eivät vaikeuttaneet lasten toimintaa, vaan ennemminkin ne tukivat sitä. Tuokio kokonaisuudessaan tuki lapsen kielellistä kehitystä ja lastentarhanopettaja voisi itsekin käyttää menetelmiä omassa työssään. Tässä oppimisessa ei ollut paljon niin sanottua leikkiä mukana ja lapset keskittyivät omiin värityksiinsä.

Lastentarhanopettaja kehui selkeää ulosantiani ja tehtävänannon selkeyttä. Haasteena oli ollut eritasoisten lasten huomiointi ja mielenkiinnon säilyttäminen itse tehtävään, mutta lastentarhanopettaja arvioi tämän johtuvan enemmän itse ryhmästä kuin minusta. Omat ohjaustaidot joutuvat koetukselle siinä, että pitää saada pidettyä lasten mielenkiinto yllä ja pystyä hienovaraisesti hieman hoputtamaan tehtävien etenemisessä. Minun piti huomioida todella monta lasta ja seurata tarkasti, milloin voitiin edetä seuraavaan vaiheeseen. Itse huomasin sen, että kun on ollut opiskelujen takia työelämästä pois, niin vaatii hieman aikaa taas totutella ryhmien ohjaamiseen ja siihen, että toimintatuokio pysyy minun käsissä.

8.4 Toinen toimintakerta: Kielijumppa-rata

Toisella toimintakerralla (Liite 1) eli seuraavana päivänä aloitimme kuuden lapsen kanssa nukkarissa kielijumpalla. Lapset lähtivät mukaani tyytyväisinä ja muut lapset kyselivätkin, koska he pääsevät minun mukaani. Pienryhmäni lapset vastasivat, että minä leikin vain heidän

kanssaan. Se, että itse iloisena ottaa lapset vastaan, niin vaikuttaa myös siihen, miten lapset vastaanottavat sinut. Tällä kertaa lapset jopa muistivat minun nimeni ja olin muuttunut taas Tiiaksi eilisestä Pirjosta. Oli erittäin kiva tunne itsellä, että lapset ottivat minut näin hyvin vastaan. Tämä saattoi johtua siitä, että olin nyt useamman päivän käynyt päiväkodissa ja lapset olivat nähneet minut. Parasta oli siis suorittaa toimintatuokiot näin intensiivisenä jaksana, koska silloin lapset muistivat minut. Toisen toimintakerran tavoitteena oli suun ja kielen motorikan parantaminen ja kehittäminen ja kielen liikkuvuuden lisääminen (Hakamo 2011:48).

Itse toiminnassa olin tehnyt valmiiksi sammakon kuvalla varustetun kartongin, jossa oli kirjoitettuna kielijumppasatu sammakon syntymäpäivästä. Satu löytyy Folkhälsanin 2006 julkaisemasta teoksesta Kielitaito puhkeaa kukkaan - kieltä rikastuttavia leikkejä 3-6-vuotiaille lapsille (toim. Heidi Harju). Lapset matkivat minun ilmeitäni ja mitä tein kielelläni. Kaikki tekeminen liittyi satuun; maiskuttelimme herkkuja ja nuolimme suupielistä sokeria pois. Lapset ymmärsivät heti, mistä oli kyse ja osallistuivat mukaan kielijumppaan. Monet halusivat näyttää minulle taitojaan ja nimeäni sanottiinkin monta kertaa. Yksi lapsista lämpeni asialle hieman hitaammin kuin muut. Hän ei aluksi halunnut matkia minua ja ilmeitä, mutta tämä meni nopeasti ohi ja hän olikin jo lopussa ihan täysillä mukana.

Sadun jälkeen puhaltelimme lasten kanssa eri asioita. Tämä puhaltaminen oli tavallaan syntymäpäivillä tapahtuvaa kilpailua. Tarkoituksena oli, että osa tavaroista liikkuu ja osa ei. Tavaroina minulla oli pallot, ilmapallot, hernepussit, sulat, lusikat ja pingispallot. Osan tavaroista olin tuonut itse kotoa ja osan lainasin päiväkodin välineistä. Jokainen lapsi sai tavarat eteensä ja sitten hän sai kokeilla, liikkuko se puhaltamalla. Aluksi sai muistuttaa lapsia, että käsiä ei saanut käyttää, ainoastaan saa puhaltaa. Lapset huomasivat tosi nopeasti, että mitkä tavarat eivät liiku ja mitkä liikkuvat. Liikkuvat tavarat saivat kyytiä ympäri nukkaria. Lapset innostuivat todella puhaltelemaan tavaroita pitkiäkin matkoja. Kun kaikki tavarat oli käyty läpi, niin kertasimme vielä, mitkä liikkuivat ja mitkä eivät. Lapset muistivat ne tosi hyvin ulkoa.

Seuraavaksi laitoin patjan päälle paperista askartelemiani kaloja ja meritähtiä. Tarkoitus oli pillin avulla nostaa kalat ylös lammikosta eli patjasta. Tällä kertaa lasten piti imeä pilliä, jotta kalat ja meritähdet nousivat. Näytin ihan ensimmäiseksi lapsille mallia ja sen jälkeen jaoin kaikille omat pillit, jotka olin tuonut mukana. Puolet lapsista onnistuivat tehtävässä todella hyvin ja puolet taas tarvitsivat apuani. Jokainen sai ainakin yhden kalan ilmaan pillin avulla. Ehkä näillä nuoremmilla ei ole vielä tarpeeksi sitä imuvoimaa, jota tehtävässä tarvittiin. Olisi voinut ottaa myös mukit, joissa olisi ollut vettä ja sitä olisi juotu pillillä. Se olisi voinut onnistua pienemmiltä paremmin. Mutta todella hienosti kaikki yrittivät ja näyttivät toisilleen mallia, kuinka pillillä imetään. Tämä tehtävä osoittautuikin lasten suosikiksi ja sillä ei ollut väliä, oliko se helppoa vai hieman hankalaa.

Synttärijuhlat tulivat siihen vaiheeseen, että oli aika ottaa kuva vieraista. Jokainen lapsi sai harjoitella hurjinta irvistystään ja sitten kun se oli valmiina, niin minä otin siitä kuvan. Irvistystä olisi voinut harjoitella peilin edessä, mutta sellaista ei valitettavasti ollut tilassa. Lapset kyllä osasivat hurjimman irvistyksensä ilman peiliäkin. Ainoastaan yksi lapsi ei halunnut kuvaan. Selitin toki lapsille, että he saavat kuvat sitten myöhemmin itselleen. Mutta siltikään tämä yksi lapsi ei halunnut kuvaan, joten sellaista ei sitten hänestä otettu. Kun olen saanut kuvat teetettyä, niin käytämme niitä myöhemmin hyväksi ja lapset saavat kivan muiston kasvunkansioihinsa. Tässä kohdassa minun piti kunnioittaa lapsen päätöstä ja jättää ottamatta kuva hänestä. Liiallinen asian jankkaaminen ei olisi edistänyt asiaa eteenpäin kuitenkaan. Totta kai olisin halunnut kaikista lapsista kuvan, koska minulla oli suunnitelmia kuvien varalle.

Lopuksi lauloimme ja leikimme lasten kanssa sammakkomummo-laulun. Tosin taisin laulaa sen yksin ja lapset osallistuivat leikkiin. Laulu oli kyllä tuttu lapsille, koska he lauloivat sitä hetken päästä vessassa. Laulun lopussa lapset jäivät makaamaan lattialle. Kysyin kaikilta erikseen, mikä oli kivaa. Suurin osa vastasi, että kalojen onkiminen pillillä. Ainoastaan yhden mielestä parasta oli juuri se makaaminen, mitä sillä hetkellä tehtiin. Kysyin myös jokaiselta, oliko jokin ollut tylsää. Kaikki sanoivat, ettei mikään ollut tylsää, joten kaikilla taisi olla siis kivaa. Olin suunnitellut, että olisin laittanut vielä rauhallista musiikkia soimaan ja lapset olisivat saaneet hetken aikaa rentoutua. Tämän jätin pois, koska oli aika lähteä ulos. Toimintatuokio kesti 45 minuuttia ja lapset jaksoivat sen ajan todella hyvin. Itsekin hämmennyin, kuinka nopeasti aika oli mennyt. Ehkä toiminta oli tarpeeksi monipuolista ja vaihtelevaa, jotta lasten mielenkiinto pysyi yllä.

Tämän tuokion tarkoituksena oli käyttää suun motoriikkaa hyväksi. Kaikki puhaltaminen, imeminen ja kielen liikuttelu kehittävät suun motoriikkaa, joka vuorostaan taas auttaa kielellisessä kehityksessä. Mielestäni tämä tavoite onnistui ja olin tyytyväinen siihen, että lapset olivat täysillä mukana tekemisissä. Olin ajatellut jättää jotain pois, jos näyttää siltä, että lapsilla käy aika pitkäksi. Lapset olivat kuitenkin juuri olleet aamupiirissä ennen minun ohjaamaani toimintakertaa. Mutta koska lapset lähtivät innokkaasti mukaan, niin päätin tehdä ne kaikki, mitä olin suunnitellutkin.

8.5 Kolmas toimintakerta: Kim-leikki ja lorukortit

Toisella viikolla eli kolmannella toimintakerralla (Liite 1) lapsia oli paikalla viisi. Pienryhmän nuorin ja vanhin olivat poissa. Olin varautunut siihen, että kaikki lapset ovat paikalla ja pystyn tekemälläni materiaalilla muokkaamaan toimintaa pienryhmälle sopivaksi. Kolmannen toimintakerran tavoitteena oli esineiden tai asioiden nimeäminen, muistin kehittäminen, sanojen maiskuttelu, riittäminen ja kuunteleminen. Lorut ja muistamisleikit kehittävät muistia,

sanojen tuottamista, kuuntelemista ja monipuolistavat lasten sanavarastoa (Hakamo 2011:64).

Aloitimme tuokion lapsille tutulla Kim-leikillä. Kim-leikissä laitetaan esille pieniä esineitä, joita katsellaan yhdessä. Lapset laittavat silmät kiinni ja yksi esineistä otetaan pois. Lasten kuuluu arvata, mikä esine on kadonnut. Saman voi tehdä myös esimerkiksi PCS-kuvilla. Tällä kertaa päätin käyttää hyväksi lehdistä leikkaamiani kuvia, jotka olin liimannut kartongille ja sen jälkeen olin vielä päällystänyt kortit kontaktimuovilla. Kortteja olin valmistanut yhteensä kahdeksan kappaletta. Aloitin Kim-leikin sillä, että laitoin esille neljä kuvaa. Katsoimme yhdessä lasten kanssa, mitä kuvissa oli. Tämän jälkeen peitin huivilla kuvat, jotka olin laittanut sinitarralla lattiaan kiinni. Kun nostin liinan, olin poistanut yhden kuvista. Nyt lasten tuli muistaa, mikä kuvista puuttui. Pyysin lapsia viittamaan, kun he tiesivät oikean vastauksen. Tämä tuotti kaikille hieman vaikeuksia ja lapset innostuivat huutelemaan vastauksia. Koitin sitten hyssyttelemällä hieman hillitä lasten intoa, jotta kaikki saisivat rauhassa miettiä puuttuvaa kuvaa. Tämä onnistuikin jotenkuten, kunhan muistutti siitä koko ajan lapsia. Koetin pyrkiä siihen, että kaikki lapset saivat vastata. Tosin yksi lapsista ei osallistunut tähän leikkiin. Tilanne oli sellainen, etten edes lähtenyt houkuttelemaan häntä mukaan. Olimme sopineet lastentarhanopettajan kanssa, ettei tarvitse osallistua jos ei halua. Normaalisti olisin pyytänyt lasta mukaan ja koittanut selittää, miksi olisi kivaa jos hänkin osallistuisi. Mutta minun piti ottaa huomioon lasten yksilöllisyys ja lasten erilaiset valmiudet osallistua mukaan toimintaan.

Lapset olivat todella taitavia, niin päätin lisätä pikkuhiljaa lisää kuvia esille. Lopulta meillä oli kaikki kahdeksan kuvaa käytössä ja lapset muistivat erityisen hyvin, mikä kuva puuttui. Päätin alkaa lopettelemaan Kim-leikkiä ja keksin, että vähennän kuvia yksi tai kaksi kuvaa kerralla. Sitten jätin nämä kuvat jo pois ja otin lisää kuvia pois. Tämä toi haastetta, koska lasten piti muistaa, minkä kuvan otin viimeisimmäksi pois joukosta. Lapset jaksoivat keskittyä todella hienosti ja varmaan sen takia he muistivat kuvat hyvin. Minun piti itse välillä tarkistaa, että minkä kuvan olin ottanut pois. Lastentarhanopettaja sanoikin, että heillä on ollut yleensä vain viisi esinettä, joilla ovat leikkineet Kim-leikkiä. Sinänsä hänetkin yllätti se, kuinka hyvin nämä lapset muistivat kuvia. Kokeilemalla huomaa, mikä ero syntyy jos käyttää kuvia esineiden tilalla.

Seuraavaksi hieman loruttelimme lasten kanssa. Olin valmistanut kolmetoista kuvallista lorukorttia, joiden aiheena olivat eläimet. Jokainen lapsi sai vuorollaan nostaa lorupussista yhden lorun. Minä luin lorun ja sitten matkimme yhdessä lorussa olleen eläimen ääntä. Tähän osallistuivat kaikki lapset, mikä oli todella hieno juttu. Se oli minulle henkilökohtainen voitto, koska yksi lapsi ei ollut aiemmin osallistunut mihinkään järjestämäni toimintaan. Tämä lapsi nosti kolme lorukorttia ja tuli vielä lopuksi istumaan muiden lasten seuraan patjoille. Minun

piti antaa sen lapsen itse tehdä aloite. Vaikka normaalisti olisin pyytänyt lasta jo aikaisemmin osallistumaan, niin nyt minun piti odottaa, että lapsi on valmis tulemaan mukaan. Joitakin lapsia saattaa hämmentää muutokset päivittäisissä toiminnoissa tai henkilökunnassa. Tietämys pienryhmän lapsista auttoi minua siinä, että osasin suhtautua tilanteeseen henkilökunnan toivomalla tavalla.

Jouduin itse heittäytymään paljon mukaan esimerkiksi eläinten ääntelyn matkimiseen. Mutta tämä ei tuota minulle ongelmia, koska olen tehnyt lasten kanssa paljon töitä ja lasten kanssa joutuu laittamaan itsensä likoon. Koetin houkutella kaikkia lapsia äännelemään kovempaa ja hiljempaa. Osa lapsista lämpeni hieman hitaasti, mutta innokkaimmat murisivat ja maukuivat heti mukana. Emme ottaneet kaikkia kortteja, koska lasten keskittyminen alkoi herpaantua. He olivat olleet jo puoli tuntia aamupiirissä ja sen jälkeen olivat tulleet minun toimintatuokioon. Lapset jaksoivat hyvin reilut puoli tuntia leikkiä Kim-leikkiä ja lorutella. Lapset kiinnostuivat myös hyvin paljon siitä, kun lastentarhanopettaja täytti hänellä antamaani arviointilomaketta. Minun piti sitten hieman saada huomiota itseäni. Onneksi lastentarhanopettaja oli nopea palautteen kirjoittamisessa, niin se ei häirinyt kenenkään meistä toimintaa.

Lopuksi nappasin esiin vielä viisi eriväristä kartongin palaa. Laitoin ne pussiin ja sitten aikuiset saivat nostella sieltä värejä. Sovimme, että se lapsista saa mennä pukemaan, kenellä on nostettua väriä paidassa. Näin ei tullut ruuhkaa eteiseen ja vessaan. Itse tulin viimeisen lapsen kanssa ja autoin taas pukemisessa ja ulospääsystä.

Lastentarhanopettajan mielestä toiminta oli tälle lapsiryhmälle sopivaa ja ikätason mukaista. Tosin pitää muistaa, että kaksi lasta oli poissa. Sehän helpotti tilannetta hyvin paljon. Lastentarhanopettajan mielestä näiden paikalla olleiden lasten kehitys oli lähempänä toisiaan. Hänen mielestään lapset olivat innoissaan ja tehtävät vaihtuivat sopivaan tahtiin, mikä piti lasten mielenkiinnon yllä. Vaikka keskittyminen meinasi herpaantua, niin sain sen takaisin muuttamalla esimerkiksi Kim-leikin kulkua. Ehkä olisin voinut myös lyhentää Kim-leikin kestoa ja ottaa lorut aikaisemmin käyttöön.

Lapset ymmärsivät ohjeistuksen, eikä Kim-leikissä käytetyt kuvat vaikeuttanut toimintaa. Oppiminen tapahtui leikin kautta ja tuokio kokonaisuudessaan tuki lasten kielellistä kehitystä. Tarkoitus oli juuri se, että tuokiot ovat hauskoja ja sitä saa myös oppiminen olla. Tarkoituksena oli sanottaa kuvia, kuunnella loruja ja matkia ääniä. Nämä kaikki tukevat monipuolisesti kielellistä kehitystä. Toiminnassa käytetyt menetelmät olivat hyödyllisiä ja lastentarhanopettaja voisi käyttää niitä omassakin työssään.

Lastentarhanopettaja mainitsi, että kannattaisi kysyä vieläkin monipuolisemmin eri lapsilta. Minulta saattoi välillä unohtua, keneltä olin kysynyt tai kuka lapsi oli juuri vastannut. Toki

pyrin siihen, että jokainen lapsi huomioidaan. Mutta saattoi käydä niin, että kysyin enemmän aktiivisemmilta ja taitavimmilta lapsilta. Täytyi seuraavilla kerroilla panostaa tähän palautteeseen enemmän ja koittaa antaa hiljaisemmillekin lapsille aikaa ja huomiota.

8.6 Neljäs toimintakerta: Laiva on lastattu, Kapteeni käskee ja rentoutus

Neljännellä toimintakerralla (Liite 1) lapsia oli paikalla vain neljä. Tämähän on normaalia, ettei koskaan voi tietää, millainen päivä on tulossa. Lastentarhanopettajakin sanoi, ettei muista koska viimeksi olisi ollut näin monta lasta samalla kertaa pois. Tämä ei lasten menoa haitannut ja he tulivatkin jo innoissaan kysymään, mitä tekisimme. Minusta tuntui tosi miellyttävältä se, että lapset halusivat tulla minun pitämiini toimintatuokioihin. Neljännen toimintakerran tavoitteena oli luokittelu ja ylä- ja alakäsitteiden käyttäminen. Erilaiset lajitteluleikit tukevat kielellistä kehitystä (Harju 2006:20). Kuvien avulla pystytään yhdistämään puhe ja toivottu liike esimerkiksi ruumiinosien hahmotus omassa kehossa. Rentoutuminen ja hengitystekniikan hiominen vaikuttavat positiivisesti luontevaan ääneen käyttöön ja hallitsevat ääneen heijastuvaa jännitystä (Hakamo 2011:28).

Aloitimme tuokion laiva on lastattu-leikillä. Olin taas askarrellut valmiiksi kuusi korttia, joissa oli kuvina ruoka, herkkä, eläin, väri, numero ja vaate. Laitoin kortit lattialle kuvapuoli alaspäin. Lapset saivat nostaa yhden kortin kerralla ja se kortissa ollut kuva kertoi, millä laiva oli lastattu. Minä aloitin nostamalla kortin, jossa oli numero. Sanoin ensimmäisenä numeron ja annoin sitten hernepussin seuraavalle vastaajalle. Yhdellä lapsella oli hieman ongelmia ymmärtää, mikä on numero. Koetin parhaani mukaan luetella numerot yhdestä kymmeneen, mutta silti hänen oli vaikea mainita numeroa. Yritin auttaa häntä myös kysymällä hänen ikäänsä. Sekin tuotti hieman vaikeuksia, mutta loppujen lopuksi hän sai numeron sanottua. Tätä samaa lasta joutui auttamaan hieman muissakin kuvissa. Häntä autoitin sitten muutamilla lisäkysymyksillä ja vinkeillä. Muut lapset ymmärsivät tehtävän nopeasti ja osasivatkin vastata reippaasti. Oli hienoa, kuinka lapset osasivat nimetä asioita ison otsikon alle. Jäsentely ja lajittelu olivatkin tämän leikin tarkoituksena ja ideana.

Seuraavaksi leikimme lasten kanssa kapteeni käskee- leikkiä. Olin saanut AAC-ohjaajalta käyttööni erittäin hyvät PCS-kuvat, joissa oli eri ruumiinosia. Katsoimme kaikki kuvat lasten kanssa yhdessä läpi ja etsimme omista kehoistamme ne ruumiinosat. Pientä haparointia oli parilla lapsella ja muutamat ruumiinosat menivät sekaisin, kuten esimerkiksi otsa ja leuka tai kaula ja leuka. Mutta kaikilta löytyi oikeat ruumiinosat ja pääsimme aloittamaan leikin. Jokainen lapsi sai vuorollaan kääntää kaksi kuvaa, jotka olivat nurinpäin lattialla. Minä sitten opastin lapsia sanomalla, että kapteeni käskee laittamaan esimerkiksi varpaat nenään. Eli kun kuvat olivat käännetty, niin ne ruumiinosat pitivät saada yhteen. Tarkoitus oli se, että kaikkia yh-

distelmiä ei pystynyt tekemään. Lapsista oli kuitenkin kiva yrittää saada kieltä korvaan tai työntää varpaita nenään. Kaksi lasta tosin onnistui saamaan kielen kyynärpäähän. Itse kun osallistuu mukaan, niin lapset näkevät, mitä pitää tehdä. Välillä saattoi mennä leuat ja otsat sekaisin, mutta mallia katsomalla minulta tai muilta lapsilta, oikeat paikat menivät oikeisiin paikkoihin. Tässä näkyi hyvin se, kuinka lapset tukivat ja auttoivat toinen toisiaan. Lapset ovat todella tarkkoja siitä, tekevätkö muut oikein.

Lopuksi otimme hieman rentoutusta. Sen olin ottanut suoraan Lasten Keskuksen kirjasta *Puhekielisiä - lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen*. Ryhdyimme rummuttamaan sormilla päätä, poskia, korvia, kaulaa ja olkapäitä. Sitten läpsyttelimme koko kädellä käsivarsia, mahaa, reisiä ja peppua. Lopuksi rummutimme rintakehää ja kuuntelimme kuinka ääni väräsi. Seuraavaksi niin sanotusti söimme ilmapallon. Vedimme posket täyteen ilmaa ja suljimme suun sormien väliin. Sitten otimme sormet nopeasti pois ja päästimme ilmat pihalle. Näytin lapsille esimerkkiä, koska selostaminen oli hieman hankalaa. Esimerkin kautta he ymmärsivät, mistä oli kyse ja osallistuivat mukaan. Yksi lapsi alkoi tässä vaiheessa olla jo hieman levoton. Hän ei olisi ehkä enää jaksanut ohjattua toimintaa. Mutta me muut vielä vedimme posket täyteen ilmaan ja päästimme ilman pois siinä-ään avulla. Lopuksi kävimme maahan makaamaan ja minä puhkaisin vatsassa olevan ilmapallon neulalla. Lapset siis vetivät ilmaa sisäänsä ja minä tökkäsin heitä sormella mahaan, jotta kuuluisi poksahdus ja ilmapallo tyhjentäisi. Lapset saivat vielä kertoa, minkä värinen pallo mahassa oli poksahdus. Samalla kyselin, mikä oli ollut kivaa ja mikä oli ollut tylsää. Yksi lapsista muisti viime viikolla tapahtuneen kalojen onginnan, mikä oli ollut kivaa. Piti hieman muistuttaa lapsia, mitä olimme juuri leikkineet. Yhden lapsen mielestä tylsää oli ollut laiva on lastattu-leikki, mutta muiden lasten mielestä mikään ei ollut tylsää.

Meille jäi vielä aikaa vaikka olimme jo päälle puoli tuntia leikkineet. Lastentarhanopettaja lähti auttamaan muita lapsia sisälle. Keksinkin sitten ihan siinä hetkessä, että otamme hernepussit ja ruumiinosakuva käyttöön. Lapset saivat yksitellen kääntää kuvan ja sitten koetimme sillä ruumiinosalla kuljettaa hernepussia. Tässä vaiheessa huomasin, että lasten keskittymiskyky ei enää ollut kovin hyvä. Leikimme tätä leikkiä hetken aikaa ennen kuin aloimme sitten valmistautumaan pieneen päiväpiiriin. Jäin vielä hetkeksi ryhmän muiden lasten kanssa katselamaan kirjoja ennen lounasta.

Sain erittäin positiivista palautetta ja arviointia lastentarhanopettajalta. Hänen mielestään toiminnassa oli sopivassa määrin istumista, osallistumista ja liikkumista. Toiminta oli pienryhmälle sopivaa ja lasten ikätason mukaista. Mutta pitää huomioida se, että lapsia oli tosiaan paikalla vain neljä. Itsekin pystyin huomioimaan lapsia paremmin ja yksilöllisemmin juuri tämän vähäisen osallistujamäärän takia. Lapset ymmärsivät ohjeistuksen hyvin, ehkä juuri mallintamisen kautta.

Toiminnassa käytetyt PCS-kuvat eivät vaikeuttaneet lasten toimintaa. Kuvat olivat enemminkin hyödyllisiä. Tämä oli ensimmäinen toimintatuokio, jossa lapset tukivat ja auttoivat toinen toisiaan. Olisiko tähän sitten vaikuttanut se, että lapsia oli vähän ja kehitystaso oli aika samantasoista.

Lastentarhanopettajan mielestä toimintatuokio tuki kokonaisuudessaan lapsen kielellistä kehitystä ja oppiminen tapahtui leikin kautta. Oli hyvä, että pystyin hetkessä keksimään lapsille leikin, jota ei ollut suunniteltu etukäteen. Ja se leikki kuitenkin tuki myös lapsen kielellistä kehitystä. Lastentarhanopettaja oli sitä mieltä, että voisi itsekin käyttää näitä menetelmiä ja leikkejä omassa työssään. Tarkoituksena on kuitenkin se, että näitä menetelmiä voi muokata erilaisille lapsiryhmille ja eri-ikäisille lapsille. Materiaalin voi itse askarrella ja samoja kuvakortteja voi käyttää monissa eri leikeissä.

8.7 Viides toimintakerta: Haastattelu

Kolmannella viikolla ja toiseksi viimeisellä toimintakerralla (Liite 1) tuli hieman muutoksia aikatauluun pääsiäismenojen takia. Meninkin vasta iltapäivällä haastattelemaan lapsia. Tämän takia haastattelin lapset yksitellen sitä mukaan kun he heräsivät päiväunilta tai olivat syöneet välipalan. Tässä vaiheessa päivää henkilökunnasta oli yksi ihminen lähtenyt, joten lastentarhanopettaja ei voinut tulla seuraamaan minun tekemiäni. Eli valitettavasti hänen arviointinsa jäi tältä kerralta pois. Hän kyllä luki kaikki lasten haastattelut. Tähän haastattelutuokioon sain kulumaan aikaa reilut kaksi tuntia. Viidennen toimintakerran tavoitteena oli päästä keskustelemaan jokaisen lapsen kanssa kahdestaan ja seurata, pystyisivätkö he vastaamaan kysymyksiin rationaalisesti. Haastattelun ideana oli se, että lapsi pystyy vastaamaan kysymyksiin ja ymmärtää kysymyksen. Tämä tukee myös lapsen omaa itsensä ilmaisua.

Haastattelussa kyselin lapsilta heidän nimeä, mistä he tykkäävät, mistä eivät tykkää, lempiruokaa, kesäsuunnitelmia, parasta jäätelömakua, mikä on kivointa päiväkodissa ja ystävien nimiä. Olin tehnyt haastattelu-paperit valmiiksi etukäteen. Olin ihan ensimmäisellä viikolla ottanut lapsista irstistys-kuvat, jotka olin liimannut haastattelun loppuun. Kahdella lapsella ei ollut kuvaa, koska toinen oli poissa sinä päivänä ja toinen ei halunnut otettavan kuvaa. Heille tarjottiin mahdollisuus piirtää paperin loppuun. Toinen piirsi ja toinen ei halunnut piirtää.

Jokainen haastattelu oli hyvin erilainen. Ensimmäinen lapsi vastasi vain osaan kysymyksistä ja sitten keskustelu kääntyiikin sen päivän pääsiäismenoon. Pääsääntöisesti hänen vastauksensa moniin kysymyksiin oli jokin väri. Toinen lapsi osasi etunimensä lisäksi myös sanoa sukunimensä. Hän vastasi kysymyksiin monisanaisesti ja vastauksia tulikin useampi. Kolmas lapsi myös vastasi useampia vastauksia. Hän osasi hyvin mainita ystäviään nimiltä. Neljäs lapsi luetteli

tykkäämisiin melkein samat asiat kuin ei tykkäämisiin. Hän luetteli niihin muiden pienryhmien nimet. Viides ja kuudes lapsi olivat samaan aikaan haastattelussa. Kysyin jo aiemmin tältä toiselta lapselta, saisinko haastatella häntä. Silloin hän sanoi, ettei halua osallistua. Tämän takia päätin ottaa hänet samaan aikaan toisen lapsen kanssa haastatteluun. Kysyin toki ensin lastentarhanopettajalta, voisiko tämä ujompi lapsi silloin vastaila haastattelukysymyksiin. Hän sanoi, että kannattaa kokeilla. Tämä onnistuikin ja sain molemmat lapset vastailemaan haastatteluun. Olisin tietysti voinut kunnioittaa lapsen omaa päätöstä olla osallistumatta haastatteluun, mutta päätin kuitenkin kokeilla toista mahdollisuutta lähestyä lasta. Jos hän olisi tässä vaiheessa kieltäytynyt, niin silloin olisin antanut hänen olla osallistumatta haastatteluun. Toinen näistä kahdesta osasi sanoa oman toisen nimensä, mikä oli hieno juttu. Kukaan muu ei osannut. Toinen lapsista antoi pidempiä vastauksia ja toinen vastasi vain yhdellä sanalla. Viimeinen lapsi keskittyi eniten omaan irvistys-kuvaansa. Se oli se asia, mistä hän tykkäsi ja ei tykännyt. Jokainen lapsi eli kaikki seitsemän osallistuivat tähän haastatteluun.

Mielenkiintoista oli, että neljä lasta mainitsi lempijäätelökseen värin ja kaksi lasta mainitsivat ystävikseen mamman ja vaarin ja äidin ja isän. Ehkä lapset eivät tiedä jäätelöiden makuja nimeltä, vaan väriltä. Ystävien nimeäminen saattaa olla haastavaa, koska tämän ikäisillä lapsilla ystävät vaihtuvat hetkittäin ja päivittäin. Lapset miettivät kysymyksiin vastauksia ja vastaukset olivatkin hyvin erilaisia. Tämä johtui varmaan siitä, että haastattelin lapset erikseen, paitsi ne kaksi lasta. Mutta heidänkin vastaukset erosivat toistensa vastauksista. Tämä haastattelu oli siinä mielessä todella mukava tehdä, koska pääsin jokaisen lapsen kanssa kunnolla juttelemaan. En pitänyt kiirettä, koska välillä haastattelu meni muihin asioihin. Lasten mielestä irvistys-kuvat olivat hauskoja ja osa muistikin, miksi ne olivat otettu.

8.8 Kuudes toimintakerta: Satujumppa

Viimeiselle toimintakerralle (Liite 1) olin suunnitellut lapsille satujumpan. Tällä kertaa lapsia oli paikalla viisi. Satujumppa alkoi vasta kymmenen aikaan, kun lapset tulivat ulkoa sisälle. Ohjasin lapset istumaan penkeille ja odottamaan, että kaikki olivat saaneet ulkovaatteet pois ja kädet pestyä. Viimeisen toimintakerran tavoitteena oli oikeanlainen äänenkäyttö, joka luo pohjaa sujuvalle puheelle (Hakamo 2011:28). Muita tavoitteita olivat suun motorikan vahvistaminen ja kuvan ja liikkeen yhdistäminen.

Satujumppa alkoi sillä, että olin laittanut PCS-kuvat kuudesta ruumiinosasta lattialle kuvapuoli alaspäin. Olin valinnut kuviksi kielen, sormen, varpaat, selän, vatsan ja leuan. Tarkoituksena oli venyttää nämä ruumiinosat, jotta ne eivät jumpan aikana revähtäisi. Jokainen lapsi sai vuorollaan kääntää kuvan ja sitten yhdessä mietittiin, että miten esimerkiksi leukaa voisi venyttellä. Lapset tunnistivat hyvin ruumiinosat ja ehdottivat venytyksiä. Osa katsoi toisiltaan

mallia, miten he venyttelivät ja matkivat sitten. Lapset katsoivat hyvin paljon mallia myös minulta.

Venytyksien jälkeen kerroin lapsille, että olimme lähdössä talviselle metsäretkelle. Lapset olivat ihan innoissaan. En tosin ole varma, olisivatko he ihan ulos asti lähteneet minun kansani metsäretkelle. Annoin ohjeeksi mennä tunnelin läpi ja etsiä nukkuva karhu. Olin laittanut pehmolelu-karhun laatikkoon nukkumaan. Muistutin lapsia, että pitää olla hiljaa, koska karhu oli vielä talviunilla. Pienellä huhuilulla herätimme karhun, jonka suu oli aivan jumissa. Suujumpalla saimme jumitukset pois. Suujumpassa herättelimme ensin kieltä. Heilutimme kieltä oikealle, vasemmalle, ylös ja alas. Yksi lapsista keksi, että voisimme tunkea kieltä poskeen. Kokeilimme sitä ja samalla keksimme laittaa posket täyteen ilmaan ja poksauttaa ilmat ulos sormilla. Lopuksi jumppasimme suuta. Laitoimme suun oikein isoksi auki, hymyilimme, laitoimme suupielet alaspäin ja sitten hurja irvistys ja räyh-ääni. Nyt meidän oli aika lähteä pois, koska karhu ryhtyi ärjymään.

Seuraavaksi lapset saivat etsiä jänöjussin, joka oli niin sanotun pulkkamäen luona. Olin nostanut penkin puolapuuta vasten, jotta siitä saatiin loiva mäki. Sen luota lapset löysivät jänöjussin istumasta. Kerroin lapsille jänöjussin hurjasta mäenlaskusta ja jaoin kaikille hernepussit, jotka edustivat pulkkia. Kun hernepussin laittoi mäen päältä laskemaan, niin samalla ääni koveni loppua kohden. Eli siis ääni oli liukuva, hiljaisesta kovaan. Näytin lapsille mallia oo-äänellä. Tämän jälkeen jokainen lapsi vuorollaan laittoi hernepussin liukumaan ja kaikki osallistuivat oo-äänellä mukaan. Lapsilla tosin oli niin kivaa, että hiljainen ääni oli aika kova. Mutta lapset ymmärsivät, että kun hernepussi oli tullut penkin loppuun, niin ääntä sai käyttää kunnolla. Tämä oli sen verran mukavaa lasten mielestä, että he halusivat itse keksiä lisää, mitä kirjainta äänsimme. Kirjaimina olivat o, e ja a.

Pyysin lapsia etsimään salista punaisen nopan. Noppa löytyi ja hieman tuli epäselvyyttä, kuka sen nyt sitten ensimmäisenä löysi. Mutta nappasin nopan itselleni ja kerroin, mitä tekstiä noppaan oli laitettu. Nopassa oli kuusi erilaista talvista tehtävää; loikkiminen, paukkuva pakkakanen, karhukävely, lumipyry, lumienkeli ja talviuni. Loikkimisessa tarkoitus oli hyppiä niin kuin jänis, paukkuvassa pakkasessa taputettiin käsi yhteen, karhukävelyssä käveltiin jaloilla ja käsillä samaan aikaan, lumipyryssä pyörättiin ympyrää, lumienkelissä tehtiin lattialla maaten lumienkeleitä ja talviunessa käytiin makaamaan ja kuorsattiin. Jokainen lapsi sai vuorollaan heittää noppaa ja se, mikä tehtävistä tuli, niin tehtiin kaikki yhdessä. Olin kirjoittanut vain tekstit tehtävistä ja yksi lapsi koetti arvailla, mitä niissä luki. Välillä osui oikeaan ja välillä ei. Lapset olivat tästäkin hyvin innoissaan ja juoksivat nopan perässä. Jouduin hieman toppuuttelemaan lapsia, koska liike meinasi jatkua pidempiä aikoja, toisiinkin meinattiin osua ja salistakin meinattiin poistua ruokailutilan puolelle. Jokainen sai heittää noppaa kaksi kertaa ja sitten olikin jo aika tehdä jotain hieman rauhallisempaa.

Lapset menivät tunnelin kautta takaisin lähtöpisteeseen eli penkeille istumaan. Lapset itse keksivät mennä tunnelin kautta takaisin. Minä vain pyysin heitä menemään penkeille. Kaivoin esiin ilmapallon ja kerroin, että alkoi sataa isoja lumihiutaleita. Koetin parhaani mukaan selittää lapsille seuraavaa tehtävää, mutta se oli hiukan hankalaa. Niinpä päätin näyttää mallia, mistä oli kyse. Heitin ilmapallon ilmaan ja sanoin pee-tavua niin pitkään, kunnes ilmapallo osui lattiaan ja sitten hiljenin. Eli tarkoitus oli sanoa tiettyä tavua tai kirjainta niin kauan kuin ilmapallo oli ilmassa. Kun ilmapallo osui maahan, niin piti olla hiljaa. Lapset halusivat itse keksiä kirjaimen tai tavun. Minulla oli toki valmiina tavuja, joita olisimme sanoneet. Mutta koska lapset osallistuivat näin hyvin, annoin heidän jokaisen vuorollaan keksiä kirjaimen tai tavun. Jokainen lapsi keksi ainakin yhden. Kirjaimina oli k, r, s ja e ainakin.

Mutta onneksi lumisade loppui ja tuli pimeätä. Sammutin valot ja pyysin lapsia käymään lattialle makaamaan. Ravistelin jokaista lasta jaloista ja käsistä. Testasin, olivatko kaikki ihan löysiä ja veteliä. Lapsista tämä oli hyvin hauskaa ja nauru raikui. Sen jälkeen kysyin jokaiselta lapselta erikseen, mikä oli kivaa. Kolmen mielestä se lopussa tapahtunut ravistelu oli kivointa, yhden mielestä silmä oli kivointa ja yhden mielestä tunneli oli paras juttu. Kysyin vielä jokaiselta erikseen, oliko joku ollut tyhmää. Kenenkään mielestä mikään ei ollut tyhmää. Taas kerran lapsilta saatu palaute oli pelkkää positiivista. Laitoimme vielä yhdessä lasten kanssa edellispäivänä tehdyt haastattelut irvistys-kuvineen lasten omiin kasvunkansioihin.

Oli todella hienoa, kuinka lapset osallistuivat innokkaasti mukaan satujumppaan ja kaikkiin tekemisiin. Lapset jaksoivat todella hyvin kokonaiset 45 minuuttia. Tässä ei todellakaan haitannut ikäerot tai erilaiset kehitystasot. Olinkin suunnitellut satujumpan hieman myöhemmin kuin muut toimintakerrat. Sen takia, että jokainen lapsi ikään tai kehitykseen katsomatta voisi osallistua mukaan. Minun pitää itse osata muokata toimintaa juuri tälle pienryhmälle sopivaksi. Mielestäni onnistuin siinä ja toiminta sopi kaikille.

Lastentarhanopettajan mielestä toiminta oli pienryhmälle sopivaa ja lasten ikätason mukaista. Lapset ymmärsivät ohjeistuksen, mutta mallintaminen selkeytti sitä lisää. Satujumppa kokonaisuudessaan tuki lapsen kielellistä kehitystä ja oppiminen tapahtui leikin kautta. Lapset voisivat tukea ja auttaa toinen toisiaan hieman enemmän.

Lastentarhanopettajan mukaan lapset olivat innoissaan. Olin kuulemma tullut lapsille jo niin tutuksi, että vieraskoreus oli kadonnut. Tämä tarkoitti sitä, että meno oli kovaa ja ääntä käytettiin kunnolla. Tämä tietysti oli hyvä asia, koska satujumpassa ääntä saikin käyttää ronskilla kädellä. Lastentarhanopettaja antoi palautetta siitä, että olin keksinyt hyviä juttuja satujumppaan. Olin kuulemma laittanut parastani ja lastentarhanopettaja voisi itsekin käyttää näitä tehtäviä hyväksi.

Näin viimeisellä kerralla lastentarhanopettaja kehui kaikkia pitämiäni tuokioita. Sanoi, että lapset olivat selkeästi tykänneet ja odottivat innolla tuokioita. Toivonkin, että tekemästäni työntekijöille tarkoitetusta paketista, muut saavat uusia ideoita työhönsä ja pystyvät muokkaamaan ideoita omille ryhmilleen sopiviksi.

9 Yhteenveto

Lapsista saadaan tietoa heitä havainnoimalla ja keskustelemalla muiden kasvattajien kanssa (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009:35). Tämän takia itse kävin tutustumassa lapsiin kaksi kertaa ennen varsinaisten toimintakertojen alkamista. Näinä kertoina sain itse tutustua lapsiin ja toisaalta sain myös kuulla lastentarhanopettajalta hänen pienryhmänsä lapsista. Valitettavasti en voi mainita saamiani tietoja lasten yksityisyyden takia. Sen verran voin asiaa raottaa, että kielellisen kehityksen tukeminen oli osuva valinta ja siitä oli hyötyä lapsille näin yleisesti ajateltuna. Onneksi päiväkotit oli minulle paikkana ennestään tuttu, joten tiesin käytettävissä olevan materiaalin ja tilat hyvin. Nämä olivat helpottavia tekijöitä toiminnan suunnittelussa. Lähetin lastentarhanopettajalle etukäteen toimintakertojen rungot, mutta olin koko toiminnan ajan valmis muokkaamaan niitä lasten tarpeiden ja kiinnostuksen mukaan. Rungoista ei tullut mitään negatiivista sanottavaa ja toiminta etenikin pääsääntöisesti niiden mukaan. Sain täysin vapaat kädet toimintakertojen toteuttamiseen ja päiväkotit ei halunnut ohjata minun suunnitelmia omilla jo ennestään tutuilla menetelmillä. Sovimme lastentarhanopettajan kanssa, että kielellisen kehityksen tukeminen liitetään osaksi satuhetkiä, kädentaitoja ja liikuntaa.

Ensimmäisellä kerralla pitämäni väritys-tehtävä (Liite 1) osoittautui yllättävän haasteelliseksi, koska värittäjiä oli hyvin eritasoisia. Osa teki todella tarkkaa työtä ja osa oli hyvin kiireisiä ja nopeita värittäjiä. Ylipäätään koko tehtävä tuntui haasteelliselta, vaikka olin itse ajatellut sen olevan helppo. Ensimmäisen toimintakerran jälkeen olikin sellainen olo, että olenko suunnitellut liian vaativaa toimintaa näille pienryhmän lapsille. Silloin mietinkin, että miten seuraavat toimintakerrat tulisivat menemään ja pitäisikö minun eriyttää toimintaa. Arvioiva opettajanikin oli sitä mieltä, että minun kannattaisi tosissaan miettiä lasten ikäjakauman vuoksi eriyttämistä. Itse otin tämän kuitenkin haasteena ja päätin muokata toimintaa niin, että kaikki lapset voivat iästään ja kehitystasostaan huolimatta osallistua samaan aikaan toimintaan. Tiesin, että osalle tehtävät tulisivat olemaan helppoja ja osalle hieman haasteellisia. Mutta toisille voi tehtäviä hieman vaikeuttaa ja toisille vuorostaan helpottaa. Ja myös itse omalla aktiivisuudellani voin auttaa ja tukea niitä lapsia, jotka tarvitsevat enemmän apua. Onnistumisen kokemukset ovat tärkeitä ja niitä toivoin lasten saavan toimintakerroilla. Lapset, joille joku tehtävä oli helppo, niin ottivat oppimisen enemmän leikin kannalta ja tekeminen oli hauskaa.

Olin erittäin tyytyväinen päätökseeni ja omaan päättäväisyyteeni, koska seuraavat toimintakerrat olivatkin ihan erilaisia. Kaikki paikalla olleet lapset pystyivät osallistumaan toimintoihin ja tehtäviin oman tasonsa mukaan. Koskaan ei voinut tietää, kuinka monta lasta olisi minäkin päivänä paikalla ja ketä ne lapset olisivat. Tämän takia olikin tärkeää, että pystyin itse muokkaamaan toimintaa pienryhmälle sopivaksi lyhyessä ajassa. Uskon, että tässä auttoi se, että olen tehnyt kymmenen vuotta töitä erilaisten lapsiryhmien kanssa ja minulla on jo aikaisemmin hankittu tutkinto lapsi- ja perhetyöstä. Toisaalta olisi ollut omaa haastetta myös siinä, että miten olisin eriyttänyt toimintaa ja lapsia taitojen mukaan. Kyllä ohjaustaidot olisivat joutuneet koetukselle, jos olisi pitänyt ohjata kahta toimintaa samaan aikaan ja vielä pystyä pitämään lasten mielenkiinto yllä ja vastata heidän tarpeisiinsa.

Tarkoitukseni oli kunnioittaa päiväkodin normaalia arkea ja olla laittamatta sitä uusiksi. Minulta puuttuu kahdelta toimintakerralta lastentarhanopettajan antama arviointi. Tämä johtui siitä, että toisella kerralla hän oli pois ja toisella kerralla aikataulut menivät uusiksi ja ei ollut resursseja osallistua mukaan toimintaan. Nämä muutokset ovat arkipäivää ja niihin ei voi vaikuttaa, mutta aina voi tehdä kompromisseja. Onneksi joustavuutta löytyi molemmin puolin ja yhteistyöllä saimme asiat toimimaan. Saan olla kiitollinen siitä, että päiväkodin henkilökunta tuki minua opinnäytetyöprosessissa kysymällä, mitä tiloja tarvitsin käyttööni ja mihin aikaan. He olivat valmiita muuttamaan omia suunnitelmiaan jos oli tarvetta. Itse koetin kuitenkin pitää kiinni siitä, että mentiin päiväkodin ehdoilla eikä minun. Itse opin sen, että liikoja ei pidä suunnitella eikä olettaa kaiken aina menevän suunnitelmien mukaan. Toivon, että tässä opinnäytetyössä näkyy se, että ei ole pyritty täydellisyyteen, vaan mukautumaan arjen normaaleihin muutoksiin.

Itse toimintakerroista jäi päällimmäisenä mieleen lasten innokkuus ja kaikki se, miten lapset ottivat minut vastaan. Lapset lähtivät innokkaasti minun mukaan ja myös itse toimintaan. Taisi olla toisella toimintakerralla kun yksi lapsi osoitti omanlaistaan kiintymystä minuun. Tämä lapsi toimintakerran lopussa puski päällään kuin kissa minua kasvoihin. Itselle jäi todella mieleen tunne siitä, että lapset olivat ottaneet minut niin nopeasti omakseen. Se vaikutti minun omaan käyttäytymiseeni ja pystyin olemaan rennompi lasten seurassa ja ohjatessani toimintaa.

Päiväkodin merkitystä lasten kielellisessä kehityksessä ei pidä aliarvioida. Monet lapset ovat päivähoitossa ja ovat siellä tekemisissä sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Aikuisten kanssa lapset oppivat hyvin suunnitelluissa toiminnallisissa tuokioissa esimerkiksi riittelyä, loruttelua ja äänenkäyttöä. Näitä tarvitaan siihen, että lapsen puhe kehittyy eteenpäin. Muiden lasten kanssa leikkiessä lapsi oppii käyttämään kieltään erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Lapsi tuskin pystyy selviytymään päiväkodin päivästä puhumatta kenenkään kanssa.

Monet lapset ovat arkisin suurimman osan valveilla olostaan päiväkodeissa, joissa paikalla on kasvatusalan ammattilaisia. Näiden ammattilaisten tehtävänä on tukea monipuolisesti lasten kasvua ja kehitystä. Päivähoidon henkilökunnalla täytyy olla jo ennestään hankittua koulutusta, mutta myös saada koko ajan lisää koulutusta. Henkilökunnan täytyy olla niin sanotusti ajan hermolla uusista menetelmistä ja välineistä. Monille käyttämäni menetelmät ja leikit saattavat olla tuttuja, mutta niitä on käytetty hieman eri tavalla. Tekemäni paketin tehtävänä ei ollut se, että koko toiminta olisi kaikille jotain ihan uutta ja tuntematonta. Tarkoitus oli luoda paketti, jossa olisi valmiiksi suunniteltu kuusi toimintakertaa, jotka tukevat 3-6-vuotiaiden lasten kielellistä kehitystä. Paketissa saattaa olla joillekin uusia ideoita ja toisille taas vanhoja tuttuja menetelmiä. Työntekijät voivat paketista poimia lapsiryhmälle sopivia menetelmiä tai kokeilla jotain uutta.

Leikkiä ei välttämättä arvosteta ja vanhemmat saattavat kaivata lapsilleen hyvinkin organisoituja harrastuksia. Joillekin saattaa olla epäselvää, kuinka merkityksellistä leikki on lapsen näkökulmasta. Leikki itsessään kehittää esimerkiksi syy-seuraussuhteen ajattelua, ongelmanratkaisua, mielikuvitusta ja luovaa ajattelua. Päiväkodeissa annetaan aikaa leikille ja mahdollistetaan sille hyvät edellytykset. Didaktisista leikeistä puhutaan silloin, kun leikki toimii oppimisen välineenä. Tällaisia leikkejä ovat esimerkiksi liikuntaleikit. (Järvinen ym. 2009:66, 69.) Minun toimintakerroista voisi käyttää tällaista nimitystä. Lapset oppivat leikkien kautta kielellistä osaamista, vaikka siitä ei puhuttukaan oppimisena. Omana tavoitteenani oli, että oppiminen tapahtuu leikin kautta. Itse huomasin sen, että leikin taakse pystyy kätkemään aika opettavaisia asioita. Lapset eivät todellakaan tienneet, mitä kaikkea hyötyä esimerkiksi oli esineiden puhaltamisesta.

Vaikka voidaankin tehdä lainalaisuuksia lasten kielellisestä kehityksestä, niin pitää kuitenkin ottaa lapset huomioon omina persooninaan ja tutustua heidän osaamisiinsa. On hyvä tietää näistä lainalaisuuksista, koska niihin voi sitten pyrkiä ja niitä voi asettaa tavoitteiksi. Itse luotin hyvin paljon myös omaan kokemukseen ja suunnittelin toimintaa sen pohjalta. Kuitenkin tuli yllätyksiä, kun joku nuorempi lapsi osasi tehdä jotain tai jos vanhemmalle lapselle vuorostaan sama asia tuotti ongelmia. Kyse oli kuitenkin sen lastentarhanopettajan pienryhmästä, niin toivoin että hän saisi arvokasta tietoa lapsista. Hän pääsi täysin ulkopuolisena seuraamaan toimintaa ja tekemään niistä havaintoja. Kuitenkaan minä en tuntenut niitä lapsia niin hyvin, että olisin voinut huomata jotain suurta kehitystä tai huolenaihetta. Jokaisen lapsen kehitys ja taidot ovat ihan erilaisia, eivätkä ne ole sidoksissa ikään. Jos jotain huolta nousee lapsesta, niin työntekijän täytyy ottaa huoli puheeksi ja keskustella vanhempien kanssa. Monesti työntekijät näkevät lasta enemmän sosiaalisissa tilanteissa ja niiden kautta saattaa huomata jotain poikkeavaa, mutta se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että jotain suurta on vialla (Järvinen ym. 2009:74). Tämän takia huoli puheeksi-koulutus on aiheellinen, jotta työntekijä oppii hienovaraisuutta ottaa huolet esille.

Pienryhmää voidaan käyttää myös kuntoutusmenetelmänä. Pienessä ryhmässä korostuu turvallisuus kielellisiä taitoja harjoitellessa. (Loukusa, Paavola & Leiwo 2011:19.) Pienryhmä, jonka kanssa tein opinnäytetyötä, oli ollut samana ryhmänä jo jonkin aikaa. Lapset olivat toisilleen tuttuja ja myös päiväkodin tilat olivat tulleet tutuiksi. Nämä lapset kuuluvat tiettyyn ryhmään ja ryhmässä vallitsee oma yhteishenki. Lapset olivat todella ylpeitä ryhmänsä nimestä ja siitä, että minä lähdin heidän kanssaan toiseen tilaan tekemään mukavia juttuja. Pysyvässä ryhmässä lapset oppivat tuntemaan toisiaan paremmin ja ovat kenties sen takia hieman vapautuneempia. Lapset eivät juuri ujostelleet minua, koska uskon, että he saivat turvallisuuden tunnetta toinen toisistaan.

Tavoitteiden toteutuminen lasten näkökulmasta näytti onnistuneen hyvin. Lapsilla oli hauskaa oppiessa asioita, koska leikkiä käytettiin oppimismenetelmänä. Palaute tuli suoraan lapsilta, mikä oli ollut hauskaa ja mikä ei ollut. Suurimmaksi osaksi lapset vastasivat, ettei mikään ollut tylsää. Lapset kokivat, että oli hauskaa leikkiä ja touhuta, mutta he tuskin ymmärsivät sitä, että se kaikki tuki heidän kielellisiä taitojaan. Ainoa asia, mitä olisin kaivannut lapsilta lisää, oli se, että he olisivat tukeneet toisiaan ja mallintaneet toimintaansa toisilleen. Lapset kuitenkin keskittyivät todella paljon siihen omaan tekemiseensä ja katsoivat minulta mallia. Uskon, että ohjatussa toiminnassa lapset keskittyvät enemmän ohjaajaan kuin muihin lapsiin. Aikuinen antaa ohjeita ja mallintaa tekemistä, niin lasten on helpompi ottaa hänestä mallia kuin toisesta lapsesta. Aikuinen on kuitenkin jollain tavalla auktoriteettisessa roolissa ohjattaessa toimintaa. Vaikka koetin lapsille sanoa, että ottaa mallia toisesta lapsesta, joka tekee hienosti, niin silti he ottivat pääsääntöisesti mallia minusta. Ehkä vapaammassa leikissä lapset ovat enemmän toistensa kanssa kontaktissa ja sitä kautta katsovat mallia toisiltaan tai auttavat jossain leikissä tapahtuvassa toiminnassa.

Työntekijöiden näkökulmasta oli tavoitteena laatia kirjallinen paketti (Liite 1), jossa oli kirjattuna kaikki kuusi toteutunutta toimintakertaa. Liitteenä olevaan pakettiin olen kirjannut vain ne, mitä olin suunnitellut. Itse opinnäytetyössä on mainittuna muutoksista ja mitä olisi voinut tehdä toisin. Paketti on kasattu niin, että sitä voi käyttää sellaisenaan tai sitten sieltä voi ottaa vaikka yhden jutun päiväpiiriin. Tällä hetkellä en voi arvioida ja tietää, onko pakettia otettu käyttöön eikä minulla ei ole tietoa paketin jatkokäytöstä tulevaisuudessa.

Omat henkilökohtaiset tavoitteeni liittyivät aika paljon omaan oppimiseen. Sain hyvin uutta kokemusta PCS-kuvien käytöstä ja aioinkin käyttää niitä jatkossa jonkin verran hyväksi. Onneksi sain AAC-ohjaajalta hyviä ohjeita ja tietoja kuvien käytöstä. Oma tavoite oli oppia uutta ja todellakin opin uutta juuri liittyen kuvien käyttöön. Kaikki se tieto, mitä sain kirjoja lukiemalla, oli erittäin hyödyllistä ajatellen tulevaa työelämää. Omat ohjaustaidot kehittyivät siinä, että uusia menetelmiä sai kokeiltua ja huomata käytännössä, toimivatko ne. Omiin ohjaustaitoihin vaikuttaa paljon se, millaista ryhmää ohjaa. Minulla auttoi paljon se, että olin

saanut lapsista tietoa etukäteen. Jos minulla ei olisi ollut etukäteen tietoa näistä lapsista, niin silloin olisin todennäköisesti toiminut ja ohjannut eri tavalla. Minulla on kehittynyt työkokemuksen kautta ohjaustaidot, mutta lapsien persoonat vaikuttavat siihen, miten niitä voi käyttää. Normaalisti olisin suostutellut enemmän yhtä lasta osallistumaan, mutta kokonaisvaltainen tilanne vaati sen, että lapsen piti itse antaa aloite toimintaan osallistumisesta. Ehkä olen enemmänkin pohtinut toteutus-kohdassa omia ohjaustaitojani ja siellä perustellut, miksi olen jonkin asian tehnyt toisin kuin normaalisti. Kielellinen kehitys ja siihen liittyvät taidot pitävät sisällään todella monipuolista tukemista. Menetelmiä on monia kuten myös tukemisen kohteita. Olisin voinut pitää ehdottomasti enemmänkin toimintakertoja, mutta ehkä voin sitten pitää niitä myöhemmin kun olen itse taas takaisin työelämässä päiväkodissa.

Aikuisen rooli on hyvin tärkeä lapsen puheen kehityksessä, varsinkin päiväkodissa. Enkä tarkoita tällä pelkästään sitä, että aikuinen kehittää toimintaa, joka tukee kielellistä kehitystä. Aikuisen täytyy kiinnittää huomiota omaan äänenkäyttöön, sanojen artikulointiin, sanottamiseen, vastaamiseen, kyselemiseen ja asiallisuuteen (Hakamo 2011:27). Opinnäytetyön toiminnallisissa osuuksissa minun piti itsekin kiinnittää huomiota omaan puhetapaani ja ulosantiini. Päiväkodin työntekijät joutuvat miettimään sanomisiaan tarkkaan, koska lapset ammentavat kaiken tiedon ja sanomiset itseensä. Arkaluonteiset ja yksityiset asiat täytyy jättää lapsiryhmän ulkopuolelle ja keskittyä siihen lasten kanssa tapahtuvaan vuorovaikutukseen. Joskus pitää kestää sitä, että lapset riehaantuvat ja ääni saattaa muuttua kovaksi (Järvinen ym. 2009:66). Hiljaisemmille lapsille voi tehdä hyvää uskaltaa hieman korottaa ääntä, koska lapsi voi näin ilmaista omaa maailmaansa.

Valitettavasti en pysty sanomaan, kehittyivätkö lapset eteenpäin kielellisesti. En tehnyt mitään aloitustestejä taidoista, koska se ei ollut opinnäytetyön tarkoitus. Tukemisen ja vahvistamisen idea on siinä, että jo opittuja taitoja voidaan ylläpitää ja uusia taitoja voidaan opetella. Toimintakerroilla tuettiin kuullun ymmärtämistä, ohjeiden vastaanottoa, suun ja kielen motoriikkaa ja liikkuvuutta, sanojen tuottamista, muistia, kuuntelua, luokittelua, käsitteiden oppimista, hengitystekniikkaa rentoutumisilla, itsensä ilmaisua ja oikeanlaista äänenkäyttöä. Itse koen, että puheterapeuttien työ ja päiväkodissa tehtävä työ eivät ole sama asia. Päiväkodissa pyritään siihen, että lapsia voidaan tukea yksilöllisesti, mutta resurssien takia se ei ole täysin mahdollista. Puheterapeutti pystyy keskittymään siihen yhteen lapseen ja hänen tarpeisiinsa. Päiväkodissa samaan toimintaan osallistuu enemmän lapsia, mutta kenties voit tukea lasta, joka tarvitsee eniten apua. Mutta myös se lapsi, joka jo osaa, niin häntä pitää huomioida esimerkiksi kehumalla ja pyytämällä auttamaan jotain toista lasta.

10 Eettisyys

Opinnäytetyössä tuli pitää sekä päiväkotia että lapset anonyymeinä. Valmiissa opinnäytetyössä ei tulla mainitsemaan päiväkotia eikä lapsia nimeltä. Myös näihin liittyvät tunnistettavat piirteet jätettiin julkaistavasta opinnäytetyöstä pois. Tämä toi mukanaan myös omia haasteita itse kirjoitusprosessiin. Minun piti todella tarkkaan miettiä, mitä voin kirjoittaa ja mitä minun pitää ehdottomasti jättää pois. Tästä tulikin välillä sellainen olo, että jotain oleellista jäi kirjoittamatta ja analysoimatta. Mutta onneksi pystyin asioista puhumaan päiväkodin henkilökunnan kanssa ja ne keskustelut jäivät päiväkodin seinien sisäpuolelle. Koen, että kaikki havainnot ja kokemukset eivät pääse esiin valmiissa opinnäytetyössä. Materiaalia jää myös opinnäytetyön ulkopuolelle ja asioita kirjoittamatta. Keskustelin tästä dilemmasta ohjaavan opettajani kanssa, koska minusta tuntui, että muutama merkittävä asia jäi mainitsematta. Hänen mielestään oli hyvä, että päiväkodin tiloissa oli havainnoista puhuttu ja sitä kautta käyty läpi opiskelijan ja työntekijän yhteisiä havaintoja.

Itse tekstissä oli hyvä muistaa myös kirjoitustapa ja asioiden esittäminen. Valmiin opinnäytetyön pystyy kuka tahansa lukemaan, myös päiväkodin henkilökunta ja lasten vanhemmat. Kirjoitustapa on oltava kaikkia asianosaisia kunnioittavaa ja asiallista. On muistettava, että kyse on kuitenkin jokaisen asianosaisen yksityisyydestä. Itse en ainakaan haluaisi lukea tunnistettavia asioita omasta lapsestani, varsinkaan jos ne olisivat kirjoitettu negatiiviseen sävyyn. Arvostan myös työntekijöiden koulutustaustaa ja ammatillisuutta, joten en myöskään halua arvostella heidän mielipiteitään ja arviointejaan. Kaikki palaute, mitä olen saanut, on ollut minulle arvokasta. Sen avulla olen voinut muokata lasten kanssa tapahtuvaa toimintaa kuin myös omaakin toimintaani.

Minua koskee samanlainen vaitiolovelvollisuus kuin muitakin päiväkodin työntekijöitä. Tämä asia on minulle selkeä, koska olen ollut päiväkodissa töissä monta vuotta ja vaitiolovelvollisuus on iskostunut päähän jo todella hyvin. Sen takia oikeastaan olenkin hyvin tarkka ja varovainen, ettei nimiä ja muita tunnistettavia piirteitä valmiissa opinnäytetyössä mainita. ”Sosiaalialan ammattilainen toimii tahdikkaasti ja kunnioittaa asiakassuhteen luottamuksellisuutta (Asiakaslaki 11 § Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet: 2005).” Itse koen, että oma ammattieettinen käytös ja asenne vaikuttavat siihen, miten osaa asian ilmaista ja löytää sanat, joilla pystyy kunnioittamaan asiakaslakia ja jokaisen yksityisyyttä. Todella paljon saa asioita prosessoida omassa päässä ennen kuin ne voidaan kirjoittaa ylös ja saada kuitenkin tekstiin kaikki olennainen.

Kaikki materiaali, jota opinnäytetyössä käytettiin, hävitettiin asianmukaisesti. Kuvat, jotka otin lapsista, on tuhottu minun omalta tietokoneeltani ja ainoat kuvat ovat lasten omassa kas-

vunkansioissa. Myös lastentarhanopettajan kirjaamat arviointi-lomakkeet (Liite 3) ja minun oma oppimispäiväkirjani ovat hävitetty, koska niissä oli tunnistettavia elementtejä.

11 Pohdinta

Kielellisen kehityksen tukeminen on todella tärkeää, koska puheella on suuri merkitys lapsen opetellessa sosiaalisia taitojaan. Mahdollisuudet olla vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa paranevat, kun lapsen sanavarasto laajenee iän myötä. Lapsi oppii käyttämään eri tilanteissa ja eri ihmisten kanssa monipuolisesti kieltään. (Lyytinen 1995:105,119.) Aikuisen tehtävänä on tunnistaa lapsen kehitystaso ja sitä kautta tukea hänen sen hetkistä kielellistä kehitystään. Tämä tarkoittaa sitä, että aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutus on vastavuoroista. Tukeamisella ymmärretään sitä, että sanojen merkitystä opetellaan, tehdään lisäkysymyksiä, jotka lisäävät ymmärrystä, ohjataan sanojen taivuttamisessa ja mallinnetaan kielenkäyttöä erilaisissa tilanteissa. Leikkiessä toisten lasten kanssa, lapsi saa tukea kielelliselle kehitykselle ja mielikuvitukselle muilta lapsilta. Lapsi oppii kielen avulla kiittämään, tervehtimään, ilmaisemaan tarpeitaan, selittämään tekemisiään, osoittamaan välittämistään ja myös loukkaamaan toisia. Kielen avulla lapsi oppii, miten muiden ihmisten seurassa ollaan. (Hakamo 2011:11-12.)

Aivan pieni vauva on jo valmis sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Vauvat aistivat ympärillä tapahtuvia tunnelmia ja kokemuksia. Lämpimät hetket vanhempien kanssa luovat turvaa kiintymyssuhteille. Lapsen kanssa kommunikointi ja yhteisen kiinnostuksen jakaminen luovat pohjaa lapsen myöhemmälle kielelliselle kehitykselle. (Hakamo 2011:12-13.) Tämä tarkoittaa sitä, että lapsi otetaan mukaan tapahtumiin ja lapselle sanoitetaan tekemisiä. Pieni vauva vastaa näihin omalla tavallaan kuten esimerkiksi hymyilemällä, joteltelemalla, kiljahtelemalla tai katsekontaktilla. Kielenkäytön monipuolisuus ja laajan sanavaraston käyttö esimerkiksi vauvan vaipanvaihdon yhteydessä tukee lapsen kielellistä kehitystä positiivisesti.

Puhuminen on sosiaalisen vaikuttamisen väline, motorinen tapahtuma, vuorovaikutuksen väline, ajatteluun liittyvää, tunteiden ilmaisun väline ja ääni-ilmiö. Puhuminen vaatii oikeanlaisia hengityksen säätelyä, äänentuottamista ja sanojen artikulointia. Puhumisessa tarvitaan muistia, jotta oikeita sanoja käytetään oikeissa paikoissa ja pystytään vastaamaan järkevästi muiden esittämiin kysymyksiin. Puhe vaatii oikeanlaista tilanteeseen sopivaa äänenkäyttöä ja suun motoriikka ja kielen liikkuvuus vaikuttavat sanojen selvyyteen. (Hakamo 2011:22, 26).

Lasten kielellinen kehitys etenee jokaiselle hieman eri tahtiin. Kielellisen kehityksen tukeminen on hyvä aloittaa heti, jos lapselle huomataan jotain poikkeavaa puheessa. Huoli saattaa osoittautua turhaksi, mutta jos lasta tuetaan motivoivilla tukimenetelmillä, niin ei niistä ole haittaakaan. Mutta jos tietoisellakaan tukemisella lapsen kielellinen kehitys ei etene, niin

silloin kannattaa ottaa asia puheeksi vanhempien kanssa ja ohjata heitä ottamaan yhteyttä puheterapeuttiin. Jos 3-6-vuotiaalla lapsella sanavarasto on niukka, puhe epäselvää, ongelmia sanojen taivutuksissa, vaikeuksia ymmärtää puhetta tai luoda sosiaalisia suhteita, voi hänellä olla puutteita kielellisessä kehityksessä. Joskus lapsella saattaa olla vaikka kuulovamma ja sen takia hänen on vaikea sekä ymmärtää puhetta että tuottaa sitä. (Adenius-Jokivuori 2005:194-199.)

Opin paljon uutta sekä kielellisestä kehityksestä että siinä käytettävistä menetelmistä. Ostin itselleni pari tuoretta ammattiteosta aiheista ja sainkin niistä todella hyviä vinkkejä avukseni. Kirjoissa oli sellaista tietoa ja käytännön esimerkkejä, joista on todella paljon hyötyä tulevaisuuden varalle. Se tieto, mitä itse opiskelin, oli kullan arvoista enkä olisi sellaista saanut koulun penkiltä. Pohjustustyö, minkä tein opinnäytetyötä varten, oli hyvin antoisaa ja perehdyttävää. Oli hienoa päästä kokeilemaan käytännössä näitä uusia opittuja asioita ja antaa itselleen mahdollisuus epäonnistua kokeiluissa. Tärkeää oli sitten pohtia, että mikä meni pieleen, miksi se epäonnistui ja mitä olisi voinut tehdä toisin.

Välillä olisin kaivannut toisen ihmisen mielipidettä tai näkökulmaa asioihin. Yksin tehdessä saattaa joitain asioita jäädä huomaamatta. Mutta nautin myös siitä, että sain tehdä opinnäytetyötä oman aikatauluni mukaan ja omalla parhaaksi näkemällä tavallani. Itselläni opinnäytetyöprosessi on mennyt hieman pidemmän kaavan mukaan ja aikataulut ovat venyneet. Tuskin toinen ihminen olisi pystynyt venyttämään prosessia näin pitkäksi ja itse tuskin olisin pystynyt opinnäytetyötä saamaan päätökseen yhtään nopeammalla aikataululla. Sain uutta näkökulmaa onneksi siitä päiväkodista, jossa tein opinnäytetyöni toiminnalliset osuudet. Lastentarhanopettajan arviointi ja suullisesti saatu palaute antoi itselle ajattelemisen aihetta. Mutta kirjoitusprosessissa olisi ollut hyvä olla toinenkin kirjoittaja, jotta teksti olisi saatu oikoluettua nopeammin ja lauseet muokattua ymmärrettäväksi. Itse huomaa sen, että tulee niin sanotusti sokeaksi omalle tekstilleen ja tekstistä saattaa jäädä jotain olennaista pois, koska ei kirjoita tapahtunutta tarkasti. Itse on ollut paikan päällä ja sen kautta tietää, mistä tekstissä on kyse.

Itselleni oli opinnäytetyön tekeminen, suunnitteleminen ja kirjoittaminen suuri henkilökohtainen voitto. Koko prosessi vaati todella paljon muun muassa taustatyötä, tutustumista, suunnittelua, materiaalin tekemistä, materiaalin testaamista, havainnointia, analysointia ja kaiken tämän kirjoittamista. Opinnäytetyö prosessi on opettanut aikatauluttamista, suunnitelmallisuutta, joustavuutta ja järjestelmällisyyttä. Nämä ovatkin hyviä ominaisuuksia tulevaisuutta ajatellen. Aion jatkossakin työskennellä päiväkodissa, joten sen takia opinnäytetyön aihe liittyi päiväkotiin ja sen ikäisiin lapsiin. Opittu tieto lasten kielenkehityksen lainalaisuuksista oli todella hyödyllistä ja itseäni kiinnostavaa. Vaikka lainalaisuuksia on, niin silti ihan käytännössä huomasi, että ei kaikilla lapsille kehitys mene niiden mukaan. Silti se ei tarkoita,

että lapsessa olisi jotain poikkeavaa ja lapsi saattaa saada kehityksessä muut kiinni hyvin nopeaan tahtiin. On myös lapsia, jotka vuorostaan yllättävät taidoillaan ja kehitys on jo ikäistään edempänä, mikä on myös poikkeavaa. On todella vaikeaa ja haasteellista selvittää, milloin lapsella on jotain suurta poikkeavuutta, mikä tarvitsee enemmän apua ja tukea.

Itse sain suurta rohkaisua käyttää jatkossa PCS-kuvia apuna. Enää niiden käyttö ei ole suuri ihmetyksen paikka, vaan päinvastoin. Oli yllättävää, kuinka helppoa käyttö oli ja toivonkin, että jotain lasta ne saattoivat auttaa ymmärtämisessä tai selkiyttää ohjeistusta. Pelkäsin aluksi, että PCS-kuvat saattaisivat hämmentää lapsia ja toiminnasta tulisi epäselvää. Mutta kuvat todellakin toimivat minun ohjeistukseni tukena ja kuvia pystyi käyttämään hyödyksi tutuissa leikeissä. Jouduin kyllä kotona harjoittelemaan kuvien käyttöä käytännössä. En mennyt ohjaamaan toimintakertaa ilman, että olisin kokeillut, miten aion käyttää kuvia ja missä tilanteessa.

Minusta oli myös hieno juttu, että pienryhmäni oli omalla tavallaan hyvin haasteellinen. En olisi halunnut lapsiryhmää, jossa olisi ollut ne tarkkaan valikoidut osaavimmat lapset. Nyt kun pienryhmässä oli ikä- ja kehityseroja, niin se toi omaan ammatilliseen kasvuun paljon enemmän osaamista. Eihän työelämässä voi tietää, millainen lapsiryhmä tulee olemaan. Päivakohteissa lasten vaihtuvuus on todella nopeatempoista. Minua alussa jännitti, että miten toimintakerrat tulevat onnistumaan ja onko suunniteltu toiminta sopivaa juuri sille pienryhmälle. Itselle jäi todella hyvä tunne siitä, että toimintakerrat olivat onnistuneet ja menneet hyvin. Tässä opinnäytetyössä pystyin haastamaan itseäni, ohjaamistaitojani ja suunnittelutaitojani.

Toivon, että liitteistä löytyvä valmis paketti työntekijöille (Liite 1) tulee käyttöön. Minusta ainakin on hyvä, että välillä pystyy käyttämään jo valmiiksi tehtyä runkoa päivittäisissä toiminnoissa. Säästyy itse suunnittelulta ja toisaalta saa myös uusia ideoita. Minusta on hyvä jakaa muillekin ideoita tai menetelmiä, eikä pitää niitä omina salaisuuksina. Itselläni on jo aiemmasta koulutuksesta ja työpaikoista kerättyä materiaalia tallennettuna kansioihin. Niistä kansioista pystyy sitten kaivamaan ideoita erilaisiin toimintatuokioihin. Minusta tein loistavan kuuden kerran toimintasuunnitelmat kielelliseen kehitykseen ja jos joku muu niistä hyötyy, niin siitä vain ottaa ideat käyttöön. Itse aion tulevaisuudessa työelämässä muistella tätä opinnäytetyöprosessia pitämällä nuo kuusi toimintakertaa lapsille ja kokeilla, vieläkö ne ovat toimivia.

Haastatteleman AAC-ohjaaja puhui todella hyvin tukiviittomien puolesta, joten itselleni syntyi pieni kipinä, josko niitä jossain vaiheessa ryhtyisi opettelemaan. AAC-ohjaaja demonstroi minulle, kuinka 1-vuotias lapsi viittoi hienosti sanan hevonen. Todella nopeasti lapset ammentavat tietoa, jota he näkevät ympärillään. Itseäni kiinnostaa kielellisestä kehityksessä juuri sen monipuolisuus ja monenlaiset menetelmät. Kielellistä kehitystä voi tukea ihan normaali-

leissa arkitilanteissa, kuten pukemisessa ja myös ohjaustuissa toimintatuokioissa, kuten liikunnassa. Vuorostaan menetelmät vaikuttavat esimerkiksi suun motoriikkaan, puheen tuottamiseen, ymmärrykseen, oppimiseen, sosiaalisiin suhteisiin ja äänenkäyttöön. Minun mielestäni on tärkeää kehittää itseään ja ammattitaitoaan omalla työurallaan eteenpäin ja siinä auttaa oma oppimishalu ja koulutuksien moninaisuus ja osallistumismahdollisuudet.

Lähteet

- Adenius-Jokivuori, M. 2005. Kielen ja kommunikaation kehityksen tukeminen. Teoksessa P.Pihlaja & R. Viitala (toim.) Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. 1.-2.painos.Helsinki:WSOY, 194-213
- Adenius-Jokivuori, M. 2003. Päivähoito. Teoksessa Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.) Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Juva: WS Bookwell Oy, 304-320
- Alijoki, A. & Pihlaja, P. 2011. Pedagogiset rakenteet ja ratkaisut lasten erityisten tuen tarpeiden näkökulmasta. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.). Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy, 260-273
- Asetus lasten päivähoitosta. 239/1973. viitattu 18.4.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1973/19730239#Pid1900732>
- Early learning. KILI-kieli ja liikunta. Viitattu 18.4.2013.
http://www.earlylearning.fi/product_details.php?p=792
- Hakala, J. 1998. Opinnäyte luovasti - Kehittämisen ja tutkimustyön opas. Tampere: Tammer-Paino Oy
- Hakamo, M-L. 2011. Puhekuplia - Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen. Saarijärvi: Saarijärven Offset
- Heikka, J., Hujala, E., Turja, L. & Fonsén, E. 2011. Lapsikohtainen havainnointi ja arviointi varhaispedagogiikassa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.). Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy, 54-66
- Heikkinen, E. & Kunnari, S. 2012. Motoriset puhehäiriöt ja niiden kuntoutus. Teoksessa Kunnari, S. & Savinainen-Makkonen, T. (toim.). Pienten sanat - lasten äänteellinen kehitys. Juva: Bookwell Oy, 197-243
- Heimo, H. 2012. Motoriset puhehäiriöt ja niiden kuntoutus. Teoksessa Kunnari, S. & Savinainen-Makkonen, T. (toim.). Pienten sanat - lasten äänteellinen kehitys. Juva: Bookwell Oy, 197-243
- Heinämäki, L. 2000. Varhaiserityiskasvatus lapsen arjessa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy
- Heinämäki, L. 2004. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa Erityispäivähoito - lapsen mahdollisuus. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy
- Ivanoff, P., Risku, A., Kitinoja, H., Vuori, A. & Palo, R. 2001. Hoidatko minua? Lapsen, nuoren ja perheen hoitotyö. 3.uudistettu painos. Helsinki: WSOY
- Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy
- Ketonen, R., Palmroth, A., Röman, M., Salmi, P. & Poikkeus, A-M. 2003. Kieli ja kommunikaatio. Teoksessa Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.). Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Juva: WS Bookwell Oy, 176-198
- Kielellinen erityisvaikeus. 2011. Aivoliitto. viitattu 18.4.2013.
http://www.aivoliitto.fi/files/824/Kielellinen_erityisvaikeus_web.pdf

Korpilahti, P. 2006. Kielen kehitykselliset häiriöt; viivästynyt ja poikkeava kielenkehitys. Teoksessa Launonen, K. & Korpijaakko-Huuhka, A-M. (toim.). Kommunikoinnin häiriöt - syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita. Helsinki: Yliopistopaino, 39-58

Korpinen, L. & Nasretin, F. 2006. Artikulaatio ja äännevirheet. Teoksessa Launonen, K. & Korpijaakko-Huuhka, A-M. (toim.). Kommunikoinnin häiriöt - syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita. Helsinki: Yliopistopaino, 60-76

Laki lasten päivähoidosta.19.1.1973/36. viitattu 18.4.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

Loukusa, S., Paavola, L. & Leiwo, M. 2011. Johdatus pragmatiikan peruskäsitteisiin ja lasten pragmatiikan vaikeuksiin. Teoksessa Loukusa, S. & Paavola, L. (toim.). Lapset kieltä käyttämässä - pragmaattisten taitojen kehitys ja sen häiriöt. Juva: Bookwell Oy, 11-21

Lyytinen, P. 1995. Lapsen kielen ja kommunikointitaitojen kehitys. Teoksessa Lyytinen, P., Korhikangas, M. & Lyytinen, H. (toim.). Näkökulmia kehityspsykologiaan - kehitys kontekstissaan. Porvoo: WSOY, 105-121

Lyytinen, P. 2003. Kielen kehityksen varhaisvaiheet. Teoksessa Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.). Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Juva: WS Bookwell Oy, 48-68

Lyytinen, P. & Lautamo, T. 2003. Leikki. Teoksessa Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.). Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Juva: WS Bookwell Oy, 199-219

Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2010. Päiväkodin toimiva arki. Teoksessa Lapselle hyvä päivä tänään - näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Saarijärvi: Offset Oy, 31-51

Palveluopas perheille. Viitattu 18.4.2013.
http://www.palveluopasperheille.fi/kuntouttava_arki/paivahoitokuntoutus/paivahoidon_kuntoutussuunnitelma/

Päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma

Saarela, M. 2003. Lapsen kehitysvammaisuus. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) Eriyiskasvatus varhaislapsuudessa. 1.-2.painos. Helsinki:WSOY, 329-351

Savinainen-Makkonen, T. & Kunnari, S. 2012. Äännevirheet ja niiden kuntoutus. Teoksessa Kunnari, S. & Savinainen-Makkonen, T. (toim.). Pienten sanat - lasten äänteellinen kehitys. Juva: Bookwell Oy, 173-187

Savinainen-Makkonen, T. & Kunnari, S. 2012. Motoriset puhehäiriöt ja niiden kuntoutus. Teoksessa Kunnari, S. & Savinainen-Makkonen, T. (toim.). Pienten sanat - lasten äänteellinen kehitys. Juva: Bookwell Oy, 197-243

Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. 2005. Talentia. Helsinki: Painotalo Auranen Oy. viitattu 12.4.2013. http://www.talentia.fi/files/558/1649_Etiikkaopas2005_1_.pdf

Suvanto, A. & Mäkinen, L. 2011. Lasten kerrontataitojen kehitys. Teoksessa Loukusa, S. & Paavola, L. (toim.). Lapset kieltä käyttämässä - Pragmaattisten taitojen kehitys ja sen häiriöt. Juva: Bookwell Oy, 63-82

Tolvanen, L. 2006. CP-vamman vaikutus puheeseen, kieleen ja kommunikaatioon. Teoksessa Launonen, K. & Korpijaakko-Huuhka, A-M. (toim.). Kommunikoinnin häiriöt - syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita. Helsinki: Yliopistopaino, 95-118

Turja, L. 2004. Lapset laadun määrittäjinä ja arvioijina. Teoksessa Kupila, P. (toim.). Arvioidaan yhdessä - Näkökulmia arviointiin varhaiskasvatuksessa. Tampere: Tammer-paino Oy, 9-30

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Stakes. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy viitattu 16.5.2012.<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>

Vauras, M. & Annevirta, T. 2003. Lapsi, metakognitio ja oppiminen. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.). Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. 1.-2.painos. Helsinki:WSOY, 60-78

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Värtö, O. AAC-ohjaaja 2013. Haastattelu 25.2.2013. HUS, Apuvälinekeskus, Tietoteekki.

Kuvien lähteet

Kuva 1 viitattu 23.4.2013. http://papunet.net/bliss/wp-content/uploads/2010/10/hedelmat_vihannekset.pdf

Kuva 2 & 3 viitattu 23.4.2013. <http://papunet.net/tietoa/kuvapankkeja-ja-kuvakokoelmia>

Kuvat

Kuva 1: Bliss-symboli (Papunet-internetsivusto)	18
Kuva 2: PCS-kuvat (Papunet-internetsivusto)	18
Kuva 3: Picto-kuva (Papunet-internetsivusto)	18

Liitteet

Liite 1. Työntekijöille tarkoitettu toiminnallinen paketti

KIELELLISEN KEHITYKSEN TUKEMINEN
3-6-VUOTIAILLA LAPSILLA
TOIMINNALLISIN MENETELMIN

Valmis paketti päiväkodin työntekijöille

Tiia Orava
Laurea AMK
2013

1. Kädentaidot

Piirretään ja väritetään ohjeistuksesta (PCS-kuvat apuna)

Ensin katsomme yhdessä lasten kanssa PCS-kuvat, joissa on tarvitsemamme materiaalit sekä värit. Lapsilta voi kysyä, mitä värit ovat nimeltään. PCS-kuvat ovat näkyvillä, jotta lapset voivat itse etsiä tarvitsemansa tarvikkeet.

Lapset saavat joko valmiin värityskuvan tai tyhjän paperin. Aikuinen antaa ohjeita, jonka mukaan lapset värittävät tiettyjä asioita tietyn värisiksi tai piirtävät tyhjälle paperille tiettyjä asioita tietyllä värillä. Aikuinen näyttää kuvan väristä, kertoo sen nimen ja mitä sillä värillä väritetään tai piirretään.

Lopuksi jos jää aikaa, niin lasten kanssa voi ottaa leikin tai lorun liittyen väritys- tai piirustuskuvaan. Hyviä värityskuvia löytyy värityskirjoista sekä internetistä.

- Tehtävän tarkoituksena on puheen ja ohjeistuksen ymmärtäminen. Todellakin PCS-kuvat ovat hyviä apuvälineitä värien opettelussa.

2. Liikunta

Kielijumppa-rata

Aloitamme liikuntasaliin tehdyn radan kielijumppa-sadulla sammakon syntymäpäivästä. Satu löytyy Folkhälsanin 2006 julkaisemasta teoksesta Kielitaito puhkeaa kukkaan - kieltä rikastuttavia leikkejä 3-6-vuotiaille lapsille (toim. Heidi Harju). Kielijumpassa on tarkoitus matkia, mitä aikuinen tekee kielellään tai ilmeillään. Tämä satu toimii hyvin pienenä alkulämmittelyinä.

Sammakon syntymäpäivät jatkuvat sitten hieman kilpailuilla. Lapset saavat puhallella erilaisia tavaroita. Osa liikkuu, kun puhaltaa ja osa ei. Yhdessä voidaan katsoa, mitä saadaan liikkuun ja mitä ei. Välineinä ovat ilmapallot, sulat, saippuakuplat, pingispallot, hernepussit, pillit, silkkipaperit, jalkapallot ja niin edelleen. Osa voi puhaltaa lattiaa pitkin tai koittaa pitää ilmassa puhaltamalla. Puhaltamisen apuna voi käyttää esimerkiksi pillejä. Pilleillä voi koettaa siirtää paperista tehtyjä kaloja lammikosta toiseen. Tällöin pitääkin imeä eikä puhalttaa.

Lopuksi sammakon synttäreillä otetaan hieman valokuvia syntymäpäivävieraista. Jokainen lapsi saa irtistaa hurjimman irtistyksensä, joka ikuistetaan kameralla. Peiliä voi käyttää hy-

väksi hassuttelussa. Kuvia käytetään myöhemmin kädentaidoissa, joissa jokaista lasta haastatellaan ja kuva liimataan haastattelun loppuun. Tästä jää kiva muisto lasten omiin kasvunkansioihin.

Ennen rentoutusta lauletaan ja leikitään sammakkomummo-laulu.

Sammakkomummo istui kivellä. Söi, söi, söi, söi lumpeenlehteä.
(leikitään syövämme lumpeenlehteä pitämällä käsiä suun edessä)

Jaksaako mummo enää loikkia, niin, niin, niin, niin täydellä vatsalla?
(taputellaan omaa vatsaa käsillä)

Möhömahamummo kävi pitkäkseen kaislikon reunaan ihan yksikseen.
(laitetaan molemmat kädet toista poskea vasten ja silmät kiinni)

(Suomalainen kansansävelmä)

Kirjasta Pienet sammakot ja muita eläinlauluja, Tammi 2008

Laulun jälkeen lapset saavat sopivasti käydä makaamaan lattialle. Sammakon syntymäpäiväjuhlat ovat ohi ja on aika levätä. Sammutetaan liikuntasalista valot ja laitetaan rauhallista musiikkia hieman soimaan. Hetken päästä lapsia kosketaan päähän yksitellen ja he saavat nousta.

- Kielijumpan tarkoituksena on opetella hallitsemaan suun motoriikkaa ja kielen liikkuvuutta. Myös puhaltaminen ja imeminen tukevat suun motoriikan kehittymistä.

3. Satuhetki

Kim-leikki ja eläinaiheiset lorukortit

Kim-leikissä laitetaan esille pieniä esineitä, joita katsellaan yhdessä. Lapset laittavat silmät kiinni ja yksi esineistä otetaan pois. Lasten kuuluu arvata, mikä esine on kadonnut. Saman voi tehdä myös esimerkiksi PCS-kuvilla.

Lorupussin voi askarrella itse. Tähän on listattu käyttämäni lorut. Valitsemani lorut ovat osallistavia, jotta lapset saavat itsekin käyttää ääntään eikä tarvitse vain kuunnella loruja.

Jos viidakossa torilla sua vastaan juoksee gorilla,
lyö kerran rintarumpua tai raavi vatsakumpua.
Jos tilanne on tukala - huuda ugalabugala!
(Luukkanen&Löhönen)

Veljekset valvovat sinimustaa yötä.
Seuraavat kun isäpöllö tekee pöllöntyötä.
Jälkeen lentokierroksen huhuaa,
pöllöpoikiansa kuoroon kannustaa.
(Nuotio)

Lammas, lammas loksuhammas,
ei pieni eikä suuri.
Se on keskikokoinen.
Niin niin, niinpä juuri.

Lammas, lammas loksuhammas
kiharainen tukka.
Lampaan turkki leikataan
ja siitä tehdään sukka.
(Itkonen)

Olipa kerran harakka,
jonka pyörässä oli tarakka.
Ja sen harakan tarakka kimmelsi,
kun harakka pyörällä vimmeldi.
(Itkonen)

Raitava paita
Vyötärö kaita
Pullea maha
Yksin on paha
surista turista murista nurista!
Niin on asian laita.
(Kunnas) Mehiläinen

Kissalla on niin suuri suu,
että kun kissa sen aukaisee
niin koko maailma naukaisee.
Ja kun kissa hyrisee
niin maailma jyrisee.
(Kunnas)

Katsopas koiraa matalanlöntää.
Se kasvatti kuonoa ja kasvatti häntää,
mutta jalat se unohti kokonaan.
Voi mokomaa!
(Kunnas)

Tikka hakkaa hakkaa hikkaa
hakee hakee tikkalikkaa
tik tik nokka naputtaa
naputtaa ja taputtaa.
Kaikki kolot koputtaa
koputtaa ja hoputtaa:
Tikkalikka likka likka
ala kotiis laputtaa!
(Kunnas)

Karhu nukkuu talviunta,
ulkona sataa kuuralunta.
Karhu voimiaan kerää,
ja keväällä vasta herää.

Luona karhun talvipesän,
muistaa karhu viime kesän.
Vaikka nukkuu makeasti,
ja sataa lunta sakeasti.
(Väätäinen)

Voiko tämä olla totta,
runoon on päässyt rotta.
Kulkee se pitkin paperin nurkkia,
etsien avonaista hillopurkkia.

Autetaan me rottaa vähän,
tuodaan hillopurkki runoon tähän.
Rotta purkkia ensin haistaa,
ja sitten se hilloa maistaa.
(Väätäinen)

Sika röhkii röh röh röh,
sekä sanoo höh höh höh.
Pitääkö karsinassa,
olla kärsimässä?
Tässä liejussa kyykkiä,
muut kun pesevät pyykkiä.
Ulkona olisi ihanaa,
siellä on vihreä pihamaa.
Tahtoisin porsastella,
vapaana kuljeskella.
(Väätäinen)

Lepäsi kaatuneen puun päällä,
leijona, kuumalla säällä.
Huiski se ilmassa häntää,
kun poikanen paikalle säntää.
"Tule leikkimään", poikanen kysyy,
mutta leijona puun päällä pysyy.
Se sanoo: "Liian mukava on tämä puu,
leikkimään pyydä joku muu."
(Väätäinen)

Valkoinen ankka taapertaa,
pihamaan poikki paapertaa.
Heilutellen siipiä,
ankka tahtoo hiipiä.

Sitten saapuu tallin luo,
pyrstönsä se sinne tuo.
Kunnes aivan kummaa,
ankka katsoo hummaa.
Ja sanoo sille kvaak.
(Väätäinen)

Loruissa tarkoitus on matkia esiintyvien eläinten ääniä.

- Kim-leikki tukee lasten oppimista nimeämisessä kuten myös muistissa. Lorut vuorostaan innostavat lapsia maiskuttelemaan sanoja ja äännteitä. Loruillessa saa leikkiä puheella ja oppia kuuntelemaan riimejä. Tärkeätä on myös se, että lapsi oppii kuuntelemaan eikä kaiken tarvitse aina olla toiminnallista tekemistä.

4. Liikunta

Laiva on lastattu, Kapteeni käskee ja hengitys-rentoutus

Tyhjään lorupussiin voi sujauttaa sitten PCS-kuvat, joiden avulla leikitään laiva on lastattu-leikkiä. Leikissä on ideana, että yksi lapsi nostaa kuvan, jossa on esimerkiksi vaate. Tämän jälkeen lapsi sanoo: Laiva on lastattu sukilla. Seuraava lapsi keksii sanan liittyen vaatteisiin ja näin mennään kierros loppuun. Jokainen lapsi saa siis keksiä yhden sanan liittyen kuvaan, mutta samaa ei saa sanoa.

Kapteeni käskee-leikissä tarkoituksena on tehdä niin kuin kapteeni käskee. Jos kapteeni käskee laittamaan kädet poskille, niin silloin lapset tekevät näin. Tässäkin voi käyttää PCS-kuvia. Esimerkiksi nostaa kuva ”käsi”, joka laitetaan sitten seuraavalle nostetulle kuvalle ”poski”. Tällöin saattaa tulla yhdistelmiä, joihin lapset eikä aikuinen taivu. Lapset voivat itse nostaa kuvia ja kertoa, mikä ruumiinosa laitetaan minnekin.

Hengitysrentoutus tehdään lopuksi. Ideat ovat otettu Lasten Keskuksen kirjasta Puhekuplia - lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen.

”Ollaan rumpuja

Seistään mukavassa asennossa ja kuvitellaan, että keho on rumpu. Rummutetaan kehoa eri tavoin:

naputellaan sormilla päätä, poskia ja hartioita

läpsytellään kämmenellä käsivarsia, reisiä ja peppua

rummutetaan nyrkeillä rintaa ja äännellään kuin rumpu.

Kukin päättää itse, kuinka lujaa haluaa soittaa rumpua. Lopuksi saa pyytää ystävää rummuttamaan omaa selkää, hartioita jne.”

(Hakamo, M-L. 2011. Puhekuplia - lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen. Lasten Keskus, sivu 38)

”Ilmapallon puhaltaminen

a) seistään rentoina ja kuvitellaan, että ollaan ilmapalloja, joita puhalletaan. Vedetään keuhkot täyteen ilmaa. Suljetaan ”pallo” litistämällä huulet peukalon ja etusormen väliin. Pidätetään hetki henkeä, ja päästetään sitten pallo irti leväyttämällä kädet äkkiä sivulle ja puhaltamalla ilma ulos.

b) Vuotava ilmapallo: vedetään keuhkot täyteen ilmaa ja päästetään ilma sitten hitaasti ulos, samalla sihisten sssssssssss... Yritetään jatkaa siihenä mahdollisimman pitkään samalla uloshengityksellä.

c) Vatsa kuin ilmapallo: maataan lattialla ja pannaan käsi kevyesti vatsan päälle. Käsi liikkuu ylös ja alas hengityksen tahdissa. Kuvitellaan, että vatsa on ilmapallo. Sisäänhengityksellä pallo täyttyy ilmalla, uloshengityksellä se tyhjenee.

Hengitetään sisään eli ”puhalletaan” palloon ilmaa. Pistetään palloa kuvitteellisella neulalla, ja annetaan ilma karata suusta, aivan kuin ilmapallosta.

Maataan vielä hetki rentoutuneina. Lopuksi jokainen lapsi saa sanoa, minkä värinen pallo hänen vatsansa oli.”

(Hakamo, M-L. 2011. Puhekuplia - lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen. Lasten Keskus, sivu 41)

- Laiva on lastattu-leikissä lapsi oppii luokittelemaan asioita sekä ymmärtämään yläkäsitteitä ja alakäsitteitä. Kapteeni käsklee-leikissä puhe ja liike yhdistyvät ja ohjeita pitää pystyä noudattamaan. Lapsi oppii yhdistämään sanan tai kuvan omiin ruumiinosiinsa.

5. Satuhetki

Haastattelu

Alussa voi lasten kanssa yhteisesti katsoa irvistys-kuvat ja arvuutella kuka kuvassa on. Sen jälkeen lapset saavat mennä piirtämään, värittämään, tekemään palapelejä. Yksitellen pyydän sitten lapsen luokseni. Jokainen lapsi haastatellaan yksitellen. Paperille on laadittu muutama kysymys, joihin lapsi vastaa ja aikuinen kirjoittaa. Paperin loppuun liimataan lapsen oma irvistys-kuva, joka on otettu ensimmäisellä liikuntatuokiolla. Haastattelut laitetaan lasten omiin kasvunkansioihin talteen.

Tässä kysymykset, joihin pyydän lapsilta vastausta.

- Nimeni on...
- Tykkään...
- En tykkää...
- Lempiruokani on...
- Kesällä aion...
- Paras jäätelömaku on...
- Päiväkodissa kivointa on...
- Ystäväni ovat...

- Haastattelun tarkoituksena on viettää yhdessä aikaa jokaisen lapsen kanssa erikseen. Lapsi saa kaiken huomion juuri itseensä. Haastattelusta selviää, ymmärtääkö lapsi kysymyksen ja osaako hän vastata siihen. Avainsanoina voisikin käyttää puheen ymmärtämistä ja oman itsensä kielellistä ilmaisua.

6. Liikunta

Satujumppa

Aiheena satujumppassa on talvinen metsäretki, koska ulkona vallitsee vielä talvinen keli. Aiheen satujumppaan voi keksiä vaikka kirjasta, laulusta tai ihan omasta päästä. Itse olen keksinyt tämän satujumpan ihan omasta päästä.

Satujumppaa alkaa sillä, että otetaan sen verran PCS-kuvia ruumiinosista kuin lapsia on paikalla. Sen jälkeen kuvat laitetaan kuvapuoli alaspäin lattialle lasten eteen. Jokainen lapsi saa vuorollaan kääntää yhden kuvan ja sitten kuvassa oleva ruumiinosa venytellään. Tämä toimii hyvänä alkulämmittelynä ja lapset saavat hieman miettiä, miten näitä ruumiinosia voidaan venyttellä.

Venytyksien jälkeen lapsia innostetaan lähtemään talviselle metsäretkelle. Lasten pitäisi löytää tunneli, jota kautta pääsee nukkuvan karhun pesälle. Karhu-pehmolelu on laitettu makaamaan laatikkoon. Tässä vaiheessa lapsia muistutetaan, ettei karhua saa häiritä, koska se on talviunilla. Lapsille voi näyttää, kuinka silittelemällä ja huhuilemalla karhun voi herättää. Aikuinen ottaa karhun syliinsä ja kertoo, kuinka karhulla on mennyt nukkuessa koko naama ihan jumiin. Nyt kaivataan siis hieman suujumppaa. Ensin lasten kanssa jumpataan kieltä. Kieltä heilutellaan vasemmalle, oikealle, ylös nenään asti ja alas leukaan asti. Kieltä voi myös ravistella ja roikottaa ulos suusta. Poskiin voi laittaa ilmaa ja sitten sen voi käsien avulla poksauttaa ulos. Myös kieltä voi tunkea poskiin. Lopuksi laitetaan suu oikein ammolleen, hymyilään ja laitetaan suupieliä alaspäin. Mutta koska karhu on hieman kiukkuinen meidän herätettyä hänet, niin on aika laittaa suu irtivitykseen ja sanoa räyh kovaan ääneen. Nyt taitaa olla hyvä aika poistua lasten kanssa paikalta ja laittaa karhu takaisin jatkamaan uniaan. Poistutaan paikalta hiljaa hiipien jänöjussin luokse.

Jänöjussi-pehmolelu löytyy puolapuiden luota. Puolapuita vasten on laitettu penkki nojaamaan hieman vinoon. Näin penkistä on saatu niin sanottu pulkkamäki. Lapsille voi kertoa hieman hurjapäisestä jänöjussista, joka tykkää laskea mäkeä kovaa vauhtia alas. Lapsille jaetaan hernepussit, joka ovat pulkkia. Kun hernepussin laittaa mäen päältä tulemaan alas, niin samalla myös ääni kovenee. Ääni on siis tavallaan liukuva. Jokainen lapsi saa vuorollaan laittaa pulkan laskemaan. Lasten kanssa voi päättää, mitä kirjainta tai tavua matkalla äännetään. Itse ajattelin käyttää mallina oo-tavua. Kun laittaa hernepussin matkaan, niin silloin kaikki sanovat oo-tavua hiljaa ja kun hernepussi lähenee penkin loppua, niin silloin oo-tavua äännetäänkin jo kovaa. Lapset oppivat kovan ja hiljaisen äänen eron ja oppivat käyttämään omaa ääntään monipuolisesti.

Kun pulkat ovat kaikki laskeneet alas asti, niin onkin aika etsiä metsästä punainen noppa. Nopan on voinut laittaa hieman piiloon tai sitten kunnolla näkyville. Noppaan on laitettu joko kuvia tai kirjoitusta ohjeistukseksi. Laitan esimerkiksi ne, mitä itse käytän. Nopassa on kuusi erilaista talvista tehtävää; loikkiminen, paukkuva pakkänen, karhukävely, lumipyry, lumienkeli ja talviuni. Loikkimisessa tarkoitus on hyppiä niin kuin jänis, paukkuvassa pakkasessa taputellaan käsi yhteen, karhukävelyssä kävellään jaloilla ja käsillä samaan aikaan, lumipyryssä pyöritään ympyrää, lumienkelissä tehdään lattialla maaten lumienkeleitä ja talviunessa käydään makaamaan ja kuorsataan. Jokainen lapsi saa omalla vuorollaan heittää noppaa ja sitten yhdessä tehdään se, mitä nopan tehtävä näyttää. Noppaan valitut tehtävät kannattaa liittää jotenkin satujumpan aiheeseen.

Pienten lumileikkien jälkeen on hyvä palata sinne, mistä metsäretkelle lähdettiin. Mutta voi-han sentään, alkaa sataa lunta. Tosin lumihiutaleet ovatkin ilmapalloja. Kun lumihiutale eli

ilmapallo heitetään korkealle, niin ryhdytään yhdessä sanomaan jotain tiettyä tavua kuten esimerkiksi pee, puu, paa, suu, mii eli siis ihan mitä vaan. Mutta kun ilmapallo osuu lattialle, niin silloin pitää tulla täysi hiljaisuus. Lasten täytyy siis olla tarkkana, milloin ilmapallo lähtee ilmaan ja milloin se saapuu maahan. Lapset voivat itsekin keksiä tavuja tai kirjaimia, joita sanotaan ilmapallon ollessa ilmassa. Leikin avulla lapset sanovat äänneitä ja tavuja, jotka tukevat heidän kielellistä kehitystä.

Kun viimeinen lumihiihtäjä on leijailut maahan, niin onkin jo tullut metsään ihan pimeätä. Tässä vaiheessa on hyvä sammuttaa tilasta valot ja pyytää lapsia makaamaan lattialle. Jos haluaa, niin voi laittaa soimaan jotain rauhallista musiikkia. Jokainen lapsi saa maata lattialla ihan rentona, kun aikuinen käy hieman ravistelemassa häntä käsistä ja jaloista. Nyt lapset saavat olla ihan veteliä kuin spagetti konsanaan.

- Satujumpassa haetaan hyviä äänenkäytön ominaisuuksia ja suun motoriikkaa kehitetään esimerkiksi suujumpalla ja lyhyillä tavuilla.

Kirjavinkit:

- Maija-Leena Hakamo. Puhekuplia-lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen. Lasten Keskus 2011
- Heidi Harju. Kielitaito puhkeaa kukkaan-kieltä rikastuttavia leikkejä 3-6-vuotiaille lapsille. Folkhälsan 2006

Lähteet

Bell, N. (toim.). 2008. Pienet sammakot ja muita eläinlauluja. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi

Itkonen, J. 2006. Aakkoslammas loksuhammas. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy

Kunnas, K. 2004. Tapahtui tiitiäisen maassa. Porvoo: Bookwell Oy

Laukkanen, J. & Löhönen, V. 2006. Ajan hukkaa sanoi susikuski. Hämeenlinna: Karisto Oy

Nuotio, E. 2012. Matkalla tullaan suuremmiksi - valitut runot 1995-2012. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi

Väätäinen, T. Naurulokki lastenrunosivut. viitattu 3.2.2013.<http://webbi.meili.fi/naurulokki/>

Liite 2. Toimintatuokioiden arviointi-lomake

1=eri mieltä, 2= osittain eri mieltä, 3= ei mielipidettä, 4= osittain samaa mieltä, 5= samaa mieltä

1. Toiminta oli pienryhmälle sopivaa ja lasten ikätason mukaista	1	2	3	4	5
2. Lapset ymmärsivät ohjeistuksen	1	2	3	4	5
3. Lapset tukivat ja auttoivat toinen toisiaan	1	2	3	4	5
4. Toiminnassa käytetyt menetelmät olivat hyödyllisiä (esim. PCS-kuvat)	1	2	3	4	5
5. Toiminnassa käytetyt menetelmät vaikeuttivat lasten toimintaa	1	2	3	4	5
6. Tuokio kokonaisuudessaan tuki lapsen kielellistä kehitystä	1	2	3	4	5
7. Oppiminen tapahtui leikin kautta	1	2	3	4	5
8. Voisin käyttää menetelmiä omassa työssäni	1	2	3	4	5

Lasten osallisuus

Opiskelijan omassa toiminnassa huomioitavaa

Liite 3. Lupalappu vanhemmille

Tervehdys vanhemmat!

Olen Tiia Orava ja opiskelen sosionomiksi Laurean ammattikorkeakoulussa Tikkurilassa. Tulen suorittamaan ----- päiväkotiin opiskelujeni viimeistä osuutta eli opinnäytetyötä, johon Nurmijärven kunta on myöntänyt tutkimusluvan.

Opinnäytetyöni aiheena on kielellisen kehityksen tukeminen päiväkodin pienryhmätoiminnassa. Tulen pitämään yhteensä 6 toimintakertaa, jotka koostuvat liikunnasta, saduista ja kädentaidoista. Tavoitteena on tukea eri kielellisen kehityksen osa-alueita leikin avulla. Toimintakerrat ovat maaliskuussa keskiviikkoisin ja torstaisin kolmen viikon ajan (viikot 11-13 eli 13.-28.3.2013). Minun apuna ovat myös lapsille tutut aikuiset, lastentarhanopettaja ----- ja -----.

Valmiissa opinnäytetyössä ei tulla mainitsemaan päiväkotia eikä lapsia nimeltä. Myös näihin liittyvät tunnistettavat piirteet jätetään julkaistavasta opinnäytetyöstä pois. Minua koskee samanlainen vaitiolovelvollisuus kuin muitakin päiväkodin työntekijöitä. Kaikki materiaali, jota opinnäytetyössä käytetään, tullaan hävittämään asianmukaisesti.

Jos jokin asia jäi vaivaamaan tai epäselväksi, niin minuun voi ottaa yhteyttä sähköpostilla tiia.taipale@laurea.fi

Ystävällisin terveisin,
Tiia

Pyydän teitä palauttamaan lapun alaosan päiväkotiin viimeistään 8.3.2013 mennessä.

Lapsen nimi _____

Lapseni saa osallistua opinnäytetyöhön liittyviin toimintatuokioihin

Lapseni ei saa osallistua opinnäytetyöhön liittyviin toimintatuokioihin